

-Actuación ante os casos de violencia de xénero no ámbito educativo. **Formación DIRECTORES/AS**

Importancia, incidencias e principios de actuación ante VX no ámbito escolar.

04.-A importancia da actuación ante a VX no ámbito escolar

06.-Principios de actuación ante un posible delito

07.-Principios de actuación ante a violencia sexual

8.11.-Posibles situacións concretas que inciden nos procedementos. Relacións intercentros.

17.-Resolución de casos prácticos

Manuel Guerra Fernández (Inspección educativa)

CFR de Ferrol, 04 de maio de 2022

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [1/35]

Unha posible visión xeral inicial: diferentes tipoloxías, formas e estadios de manifestación da VX. Dificultades de detección e xestión no ámbito educativo?

- ❖ Características diversas e **formas sofisticadas** no ámbito das redes sociais, dixital,...
- ❖ **Evolución problemática** mesmo tamén na contorna escolar, con situacións e episodios cada vez mais complexos, sobre os que en ocasións no sempre se sabe como procede actuar en cada caso.
- ❖ Coñecemos as consecuencias e o impacto, pero **non sempre se actúa** de forma adecuada e suficiente desde a prevención e detección.
- ❖ A maior parte dos casos teñen lugar **no ámbito familiar pero logo trascenden e afectan aos centros.**
- ❖ Non actuamos ate que a situación acadou **un estadio evoluído e mesmo grave** no seu desenvolvemento?
- ❖ A clave está nas **medidas de prevención e detección** das diferentes formas de violencia susceptibles de afectar á convivencia e benestar dos centros educativos.
- ❖ Que preguntas nos podemos formular desde os equipos docentes e ámbitos de responsabilidade de cada centro, sobre os **compromisos éticos do ámbito educativo en todo o relativo á VX?**

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [2/35]

- ❑ Que se pode facer desde cada centro educativo para tratar de evitar danos maiores nas vítimas de VX, especialmente na infancia e adolescencia?
- ❑ Que grao de **responsabilidade/ culpa** “in vixiando” hai no ámbito docente, orientación, titorías, equipo directivo para realizar unha adecuada anticipación e detección de posibles casos que están afectando ao benestar do alumnado ou mesmo do propio persoal do centro?
- ❑ **So nos debemos de preocupar de casos e situacións cuxos feitos se producen no seo do propio centro e unha vez que se manifesten como VX?**
- ❑ **Estamos en condicións de ofrecerlle ao alumnado de cada centro, un espazo seguro e ambiente de confianza no profesorado/titoría, orientación, ED?**
- **Faise necesario, dispoñer de** programas, medidas, protocolos e actuacións de sensibilización, prevención-detección de situacións de VX e acoso no ámbito escolar.
- **Xa non hai marxe nin excusas: hai que actuar no plano da** igualdade de xénero, loita contra os estereotipos e formas de discriminación, violencia de xénero (VX) e moi especialmente, todo o que implica a protección á infancia desde as actuacións que corresponden ao ámbito educativo conforme coa vixente normativa e protocolos institucionais de aplicación en cada momento.
- **A situación demanda xestionar** responsabilidades, obrigas e potestades para intervir con prevención e dispoñer en todo momento con canles e mecanismos para dotarse de información que posibilite actuar en tempo e forma, diante de formas de violencia no ámbito escolar.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [3/35]

Ref_NORMATIVAS (1/2)

- LEI_ 4/2011, do 30 de xuño, de convivencia e participación da comunidade educativa. (DOG do 15 de xullo) DEC_8/2015, do 8 de xaneiro, polo que se desenvolve a Lei 4/2011, do 30 de xuño, de convivencia e participación da comunidade educativa en materia de convivencia escolar. (DOG do 27 de xaneiro).
- DECLexis_2/2015, de 12 de febreiro, polo que se aproba o texto refundido das disposicións legais da C. A de Galicia en materia de igualdade (texto consolidado).
- **Guía de actuación ante casos de violencia de xénero no ámbito educativo (Xunta de Galicia, 2020).**
- Instrumento de ratificación do Convenio do Consello de Europa sobre prevención e loitas contra a violencia contra a muller e a violencia doméstica, feito en Estambul o 11 de maio de 2011, texto consolidado. (Convenio de Istambul)
- LEI_4/2021, do 28 de xaneiro, de medidas fiscais e administrativas (DOG do 29 de xaneiro).
- LEI_11/2007, de 27 de xullo, galega para a prevención e o tratamento integral da violencia de xénero (Texto consolidado a 28/07/2021).
- LEI_14/2021, do 20 de xullo, pola que se modifica a Lei 11/2007, do 27 de xullo, galega para a prevención e o tratamento integral da violencia de xénero. (DOG do 28 de xullo).
- LO_5/2000, de 12 de xaneiro, reguladora da responsabilidade penal dos menores. (Consolidada)
- LO_10/1995, de 23 de novembro, do Código Penal. (Consolidada).

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [4/35]

Ref_NORMATIVAS (2/2)

- **LEI_26/2015**, de 28 de xullo, de modificación do sistema de protección á infancia e á adolescencia. (Consolidada)
- **LO_8/2021**, de 4 de xuño, de protección integral á infancia e a adolescencia fronte á violencia. (BOE do 05/06/2021)
- Documento refundido do Pacto de Estado en materia de Violencia de Xénero (Congreso+Senado)
- VII Plan Estratéxico de Galicia para a igualdade de oportunidades entre mulleres e homes 2017-2020
- I Plan de actuacións para a Igualdade nos centros educativos de Galicia 2016-2020
- Protocolo educativo para a prevención, detección e tratamento do acoso escolar e ciberacoso
- Orientacións sobre o plan de convivencia do centro educativo (Consellería de Cultura, Educación e Universidade).
- Protocolo de prevención, detección e intervención do risco suicida no ámbito educativo (CCEU).
- Protocolo de Protección de Datos (CCEU).
- guía_identidade_dixital (Xunta de Galicia)
- Protocolo educativo para garantir a igualdade, a non discriminación e a liberdade de identidade de xénero (CCEU).
- **LO_1-1996** de Protección Xurídica do Menor_modif parcial CC e da Lei Enxuizamento_texto consolidado.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [5/35]

- ❑ **As referencias normativas, orientan os posibles** protocolos, pero pola súa vez, establecen preceptos legais de cara establecer os **compromisos e código ético desde as responsabilidades, funcións e atribucións** de cadaquén nos centros educativos, pero especialmente, desde os **EQUIPOS DIRECTIVOS**.
- ❑ A normativa vixente, pon de manifesto a **necesidade dunha adecuada coordinación** coas institucións que operan no ámbito da protección contra a VX, especialmente, da infancia e adolescencia.
  - **En todo caso, como podemos evitar** posibles responsabilidades e/ou resultados adversos nas consecuencias dunha insuficiente ou inadecuada xestión da VX que afecta ao ámbito escolar?
  - **Que conlevan alternativas de non actuación ou non intervención a tempo?**
  - **Que ACTUACIÓNS se están levando a cabo para acadar un grao de aceptación adecuado na tarefa que se debe realizar os centros ou desde os centros, para cumprir coa** lexislación pero tamén convenios internacionais ao respecto da prevención da VX e mesmo a sociedade espera do ámbito educativo a este respecto?
    - **É preciso dispoñer e intervir desde** canles que poden producir unha información preliminar relativa ás posibles causas da violencia
    - Tamén é necesario, fixarse e **prestar atención no desenvolvemento das interaccións** que se producen nos diferentes momentos e lugares/espazos dun centro educativo e a súa contorna. Esta é unha **CONDICIÓN NECESARIA**.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [6/35]

Debemos estar atentos ás posibles alertas en relación coa VX que poden anticipar ou xa advertir de casos no ámbito escolar.

- Anticiparse e promover canles efectivas de información, realizando permanentes observacións coordinadas nas diferentes instancias do centro, baixo as directrices do equipo directivo pero xerando as colaboracións e implicacións necesarias, pode ser a clave dun certo éxito xa desde a prevención da VX.
- **Teñen pouca efectividade os** programas, medidas e inclusive, actuacións específicas, **si estas non consideran unha planificación no ámbito da detección** de situacións e casos de posible VX.
- **A clave é anticiparse e logo asociar, deseñar e desenvolver medidas suficientes de sensibilización, coñecemento e competencias cara GARANTIR unha necesaria prevención de forma integral e transversal. Estes aspectos atañen directamente ao ámbito educativo.**
- **Unha tarefa ben planificada e logo realizada, mesmo pode evitar máis tarde ter que responder diante de responsabilidades por inacción ou mesmo atribucións de culpabilidades, en** relación con posibles delitos que se poden producir no caso de mala praxis, etc.
- **Sabemos que hai menores/ infancia/ adolescencia en situacións de vulnerabilidade, acosos, violencia ou mesmo xa cunha angustia insoportable, das que só pode saír coa axuda é confianza no centro.**

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [7/35]

A sensibilización e prevención **son diferentes estratexias de intervención social** porque buscan obxectivos distintos,

pero aínda que estes sexan complementarios, corresponde aos centros educativos planificar/programar e desenvolver actuacións de ámbalas dúas estratexias.

Análise DAFO da atención á violencia de xénero no centro educativo	D	A	F	O
Realízanse labores de detección da violencia de xénero?				
Elabóranse informes para comunicar os casos detectados?				
Remítense os casos detectados a Servizos Sociais/CIM ?				
Remítense os casos detectados á Fiscalía de Menores ?				
Temos deseñadas as medidas de actuación ante un caso?				
Están previstas medidas de protección ás vítimas?				
Realízase o cambio de centro de maneira inmediata ás vítimas?				
Realízase formación do profesorado sobre as diferentes manifestacións da violencia de xénero?				
Coordinámonos cos servizos asistenciais e de derivación ?				
Controlamos o uso adecuado da internet no centro?				
Detectamos prácticas abusivas a través da internet?				

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [8/35]

Sensibilización: finalidades:

- ❑ Que o fenómeno da violencia no contorno escolar non permaneza oculto,
- ❑ Que se coñezan e entendan as súas causas e que cada individuo que conforma a comunidade educativa, tome un papel activo de maneira persoal ou colectiva en combatela, pero tendo en conta que sensibilizar non é só informar, en tanto que a información é imprescindible, pero insuficiente.
- ❑ Que se tome conciencia do problema no seo da comunidade educativa
- ❑ Que cada persoa estea correctamente informada para que entendendo o que ocorre, poida tomar unha postura crítica ante a realidade e actuar para modificala se o considera oportuno, neste caso, ante a violencia contra as mulleres.

Como podemos sensibilizar?

- Podemos empregar como referencia o Plan Nacional de Sensibilización e Prevención da VX á cuestión da violencia no contorno escolar.
- Dotando aos membros da comunidade educativa dos instrumentos cognitivos necesarios para que sexa quen de recoñecer cando se inicia ou se está ante un proceso de violencia e que papel asumen as mulleres e os homes como vítimas e agresores.
- Incrementando o grao de implicación dos diferentes membros que conforman o equipo directivo, orientación, equipos docentes, titorías e persoal docente e non docente no seu desempeño individual, facendo partícipe ao alumnado.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [9/35]

Prevención (1/4)

- ❑ A prevención actúa sobre as causas e non só sobre os efectos.
- ❑ Previr significa evitar que ocorra
- ❑ Pero no proceso para conseguir o cambio necesario a través da prevención, a información e a sensibilización son pasos imprescindibles, pero tamén insuficientes
- ❑ As campañas de sensibilización que se veñen realizando non resolven a estratexia que debe seguirse no caso de violencia no contorno escolar.
- ❑ Requírese dunha integración das accións de sensibilización e prevención nas programacións de cada materia, pero tamén con accións específicas e intervencións con equipos de alumnado que interaccione e reflexione sobre os diferentes aspectos da violencia.
  - Faise necesario, actuar sobre causas e consecuencias de forma contextualizada, e mesmo orientadas por equipos de profesorado altamente formados en todo que abrangue, igualdade, inclusión, espazos libres de violencia e loita contra todo tipo de discriminación e desigualdades.
  - Ou se actúa e intervén ou estaremos diante do que se denomina “**a escaleira cíclica da VX na adolescencia**” sen que nos teñamos enterado de nada ou case de nada.
  - A prevención no seu sentido máis amplo pasa tamén por dispoñer de mecanismos rápidos e eficaces de detección precoz para prever maiores riscos para as vítimas e as persoas ao seu cargo.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [10/35]

Prevención (2/4)

Díaz-Aguado e Carvajal no seu estudo de 2011, *Igualdade e Prevención da Violencia de Xénero na Adolescencia*, **constataron que aquel alumnado de secundaria que recibira talleres sobre prevención de violencia de xénero tiña menos risco de exercer ou sufrir esa violencia nun futuro.**

Dous ámbitos de intervención:

1. Prevención, na educación en e para a igualdade, a través das distintas materias e actuacións internas dos centros, ben a través de accións externas como talleres, programas, etc.
2. Detección da VX e logo posicionarse e actuar.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [11/35]

Prevención (3/4)

Na *Guía para la prevención y actuación ante la violencia de género en el ámbito educativo* (Instituto Asturiano de la Mujer del Principado de Asturias. 2017), os centros educativos adquiren na detección da violencia de xénero pode ser de **catro tipos** (Ruiz, 2016):

1. *Centros educativos que non detectan*
2. *Centros educativos que detectan pero negan.*
3. *Centros educativos que detectan e apoian*
4. *Centros educativos que detectan e interveñen: son aqueles en os que si existe unha implicación activa por parte do profesorado, sobre todo daquel que está sensibilizado e que actúa a favor de acabar coa situación de violencia que sofre a vítima, basicamente avisando ou facendo partícipe á familia desta situación e estando pendente do benestar da alumna.*

Adoitan estar representados por docentes cos que o alumnado adoita ter complicidade.

Estes cada vez son máis numerosos, aínda que non son a xeneralidade dos centros.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [12/35]

Prevención (4/4)

1. Para realizar unha adecuada labor de prevención, primeiro debemos **formarnos, coñecer a realidade desigual na que vivimos, ser conscientes do machismo e de como se manifesta na adolescencia.**
2. Despois debemos **procurar/dispoñer de materiais e recursos** que nos poidan axudar nesta tarefa preventiva tendo en conta algunhas cuestións que son imprescindibles de tratar co alumnado, por exemplo:
  - A sociedade machista e neomachista (trátase dunha forma de machismo que como expón Lorente (2009) trata de cambiar os discursos pero a súa finalidade é que todo siga igual que antes).
  - A configuración da masculinidade hexemónica (hai que comezar por traballar modelos de masculinidade que sexan igualitarios e atractivos ao mesmo tempo, deserotizando ao modelo hexemónico, ao mozo chulillo, e erotizar ao mozo igualitario).
  - A construción do amor romántico e tratar as características que ten unha relación tóxica, tentando deconstruír esa idea moi asentada na adolescencia de que unha relación de parella na que existe o “tira e afrouxa” non é unha relación perversa.
  - Os mitos románticos, moi asentados na adolescencia, especialmente o mito dos celos.
  - As relacións afectivas e sexuais. A abordaxe deste ámbito é primordial para construír novas formas de relacionarnos amorosa, afectiva ou sexualmente (traballalas tendo en conta non só a igualdade entre mulleres e homes, senón tamén o respecto á diversidade en conto ás distintas orientacións sexuais)
3. **A prevención e a detección da VX, forman parte fundamental dos obxectivos e retos dunha escola coeducativa.** É necesario e mesmo urxente, **poñernos coa tarefa.**

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [13/35]

Detección (1/3)

Require ao igual que na prevención, de **formación en varios ámbitos** (normativo, instrumentos e estratexias de detección da VX)

Algunhas cuestións a considerar:

1. Que indicios temos e cales debemos considerar na detección?
2. Con que evidencias?
3. Cales poden ser as canles e o procedemento para unha efectiva detección?
4. Como recoñecer ou identificar a existencia dunha posible situación de violencia de xénero, malos tratos infantís, ..?

Obrigas/deberes:

- Artigo 13 da L.O. 1/1996 *“Toda persoa ou autoridade, e especialmente aqueles que por a súa profesión ou función, detecten unha situación de risco ou posible desamparo dun menor, comunicaranlo á autoridade ou os seus axentes máis próximos, sen prexuízo de prestarlle o auxilio inmediato que precise”. Ver tamén ref_arts 12 e **13** na L.O_8/2021 de protección integral á infancia e a adolescencia fronte á violència)*
- Así mesmo, o artigo 262 da **LECrim** (RD_14/09/1882 texto consolidado a 02/07/2021) establece que *“os que por razón dos seus cargos, profesións ou oficios tiveren noticia dalgún delito público, estarán obrigados a denuncialo inmediatamente ao Mº Fiscal, ao Tribunal competente, ao Xuíz de instrución e, na súa falta, ao municipal ou ao funcionario de policía máis próximo ao sitio, se se tratar dun delito flagrante”.*
- Con carácter xeral o art. 259 da **LECrim** establece a obrigaón de denunciar ao que presenciar a perpetración de calquera delito público.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [14/35]

Detección (2/3)

A **detección** é a **primeira condición para poder intervir** nestes casos e posibilitar a axuda á familia e ao neno/a que sufran estes problemas.

- **Debe ser o máis precoz posible** e ten que incluír aquelas situacións onde existe malos tratos e tamén aquelas situacións de risco nas que poida chegar a producirse.
- Ante calquera sospeita de violencia de xénero no ámbito dun centro educativo ou que afecta ao mesmo, tanto en VX como en malos tratos infantís, **os profesionais dos distintos ámbitos actuarán** de acordo con o establecido nas guías de detección e notificación, que no seu caso, existan en cada C.A, sen prexuízo do deber de denunciar ante a autoridade xudicial ou o Mº Fiscal os feitos, detectados puidese ser constitutivo de delito.

Dúas fontes de **detección**:

1. **Calquera cidadán** que fose testemuña ou tivese coñecemento dos presuntos indicios ou feitos de VX, malos tratos na contorna do menor, incluíndo os propios menores vítimas.
2. **Profesionais** que están en contacto co/coa menor: persoal de servizos sociais, educadores, persoal sanitario, traballadores sociais, Axentes das Forzas e Corpos de Seguridade, monitores de lecer e tempo libre, etc.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [15/35]

Detección (3/3)

Para facilitar a detección, comunicación e/ou denuncia dos cidadáns, deben promoverse campañas informativas, liñas de axuda telefónica ou Web onde se soliciten os datos sobre o caso e se remita esta información aos organismos oportunos (Servizos Sociais de Atención Primaria, Servizo de Protección á Infancia, Fiscalía ou Corps e Forzas de Seguridade do Estado).

https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/comoDetectarla/primerosSignos/docs/Dipticonuevo_GL.pdf

Notificar/informar/ comunicar/ poñer en coñecemento un suposto caso de VX ou suposto caso de risco ou malos tratos infantís á autoridade ou a os seus axentes máis próximos, sen prexuízo de prestarlle o auxilio inmediato que precise.

É unha condición necesaria para posibilitar a intervención e unha obrigaón legal e profesional.

A notificación/ posta en coñecemento debe realizase a través dunha folla de notificación específica para cada un dos ámbitos de actuación (conforme co protocolo establecido en cada caso (ver “[Guía de actuación ante casos de violencia de xénero no ámbito educativo](#)”. +Art.13 da [L.O 8/2021](#)).

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [16/35]

PREGUNTAS FRECUENTES

18. Que medidas preventivas se poderían acordar no ámbito educativo onde se pode dar un maior vínculo persoal entre profesorado e alumnado (ex. por seren persoas adultas, por tratarse dunha ensinanza artística, por estaren en espazos de lecer, por estaren en espazos de confianza, por ser alumnado máis implicado emocionalmente co seu profesorado, por estaren afectados de factores de vulnerabilidade etc.)?

- Pódense acordar documentos onde se estableza a boa conduta ou a boa praxe para evitar situacións que poidan resultar abusivas, agresivas ou manifestamente violentas (ex. insinuacións sexuais, encontros fortuítos, insistencia abusiva).

19. Que medidas preventivas se poden acordar para desnormalizar (ou silenciar) as violencias que sofren as mulleres?

- Pódense facer campañas de sensibilización (visibilización) para que se coñeza que tipo de condutas se consideran violencia, asociándoas ás slogans que sexan impactantes ("se te sentes acosada, é acoso"; "eu créote") e abrindo procedementos de condutas contrarias á convivencia cando se producen.
- Pódese ver como exemplo o acontecido neste caso: *El TSJ de Galicia considera procedente el despido de un conductor de autobús escolar de A Coruña por comunicarse con menores por whatsApp "de manera innecesaria e impropia"* (Poder Judicial 19/09/21):
<https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Poder-Judicial/Tribunales-Superiores-de-Justicia/TSJ-Galicia/Noticias-Judiciales-TSJ-Galicia/El-TSJ-de-Galicia-considera-procedente-el-despido-de-un-conductor-de-autobus-escolar-de-A-Coruna-por-comunicarse-con-menores->

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [17/35]

Procedementos de notificación (1/3)

- Procedemento **ordinario**: calquera que sexa a vía de detección (poboación en xeral, ámbito educativo, sanitario, policía...) débese pór en coñecemento dos Servizos Sociais a información de que se dispón sobre o caso.

Os profesionais dos servizos sociais están capacitados para valorar inicialmente estes casos e decidir se a intervención realizácese desde os devanditos servizos ou deberá ser derivado o caso ao Servizo de Protección de Menores.

- Procedemento **urxente**: cando existe a sospeita ou indicios razoables de que a saúde e/ou seguridade do menor atópanse ou puidesen atoparse en grave risco ou directamente ameazada e non hai figura familiar ou de apego que poida facerse cargo do/a menor.

Nestes casos e desde calquera ámbito onde leve a cabo a detección realizarase a notificación directamente ao Servicio de Protección de Menores.

*É esencial o compromiso e esforzo conxunto e decidido das Administracións e dos profesionais para mellorar os sistemas de detección e denuncia, pero tamén na imprescindible **implicación e alerta da contorna social dos menores de idade**,*

que debe ser cada vez máis consciente da necesidade e urxencia de actuar de forma efectiva contra este grave problema que, en demasiadas ocasións, é ocultado e silenciado no ámbito familiar.

Protocolo básico de intervención contra el maltrato infantil en el ámbito familiar

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [18/35]

Procedementos de notificación (2/3)

- Ante calquera sospeita e/ou evidencia de VX, especialmente cando afecte Menores, ou en forma de malos tratos infantís, o profesorado, persoal ou calquera membro da comunidade educativa deberá comunicalo ao equipo directivo e ao equipo de orientación, sen prexuízo das actuacións que se prevexan en protocolos específicos, como, por exemplo, o previsto na **Estratexia Nacional para a Erradicación da Violencia contra a Muller**, en relación coa detección de casos de violencia de xénero no ámbito escolar (medida 46).
- O equipo directivo e o de orientación, conxuntamente, encherán a folla de notificación que será remitida, directamente ou a través da XT da CCEU correspondente, mediante o Servizo de Inspección educativa, aos servizos sociais.
- En calquera caso, cando se detecten lesións visibles que requiran asistencia sanitaria procederase ao traslado do menor a un centro sanitario para que sexa atendido, comunicando esta actuación a Fiscalía, Inspección educativa e, no caso de non constitúa un risco para o menor, á propia familia.
- Ante calquera sospeita de delito, denunciarase de inmediato a situación ante o Xulgado de Garda e a Policía, pódoo en coñecemento do Mº Fiscal e do Servizo de Protección de Menores a través da correspondente folla de notificación.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [19/35]

Procedementos de notificación (3/3)

- Ante situacións de sospeita de malos tratos, os centros escolares deberán contar con circuítos internos (NOFC ou anexo co protocolo específico neste ámbito) nos que se especifique a responsabilidade e función de cada estamento (profesor/a, titor/a, equipo directivo, equipo de orientación, etc), ademais de establecer as canles de comunicación cos outros ámbitos intervintes.
  - Neste circuíto interno deberá figurar con claridade quen ten a responsabilidade de remitir as follas de notificación aos servizos sociais.
- Cando haxa claros indicios dunha situación na que a integridade do menor se atopa en perigo informarase o caso, da forma máis rápida posible, ao Mº Fiscal, Xulgado de Instrución de Garda e ao Servizo de Protección de Menores da Comunidade Autónoma, así como, no seu caso, ao servizo de atención a mulleres vítimas de violencia de xénero da Comunidade Autónoma correspondente.
- O centro escolar colaborará cos servizos sociais de atención primaria ou co Servizo de Protección de Menores ou co servizo de atención ás mulleres vítimas de violencia de xénero da C.A correspondente, en función do caso, e ofrecerá o seu apoio aos pais ou titores legais cos recursos dispoñibles para a atención ás necesidades do menor.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [20/35]

–En caso de constatare uns malos tratos leves ou moderados, o centro escolar:

- Colaborará na aplicación do plan de intervención deseñado por servizos sociais de atención primaria, dos que recibirá toda a información necesaria sobre o caso que, coas cautelas necesarias, trasladarase ao equipo de profesores correspondente.
- O DO e o Equipo directivo solicitarán a información necesaria e realizarán un informe de seguimento do neno/a, que será remitido á XT a través da inspección educativa, nun prazo máximo de seis meses e, en todo caso, con anterioridade á finalización do curso escolar de referencia.

–En caso de constatare uns malos tratos graves, o centro escolar:

- Colaborará cos servizos sociais na aplicación do plan de intervención deseñado por estes (de atención primaria ou de protección de menores) en coordinación, se fose necesario, co ámbito sanitario.
- O DO e o Equipo directivo recibirán toda a información necesaria sobre o caso por parte dos servizos sociais ou do Servizo de Protección de Menores, que a trasladarán ao equipo de profesorado correspondente con toda a cautela requirida.
- O DO e o Equipo directivo solicitarán a información necesaria e realizarán un informe de seguimento do neno/a/Mentor que será remitido á XT, ou equivalente e aos servizos sociais de atención primaria ou ao Servizo de Protección de Menores nun prazo máximo de tres meses, e en todo caso con anterioridade á finalización do curso escolar vixente.
- En caso necesario, será a XT, a través do responsable que estime oportuno, quen se ratificará ante o xuíz do contido do parte de denuncia e a folla de notificación.
- Previo informe e ditame DO, considerarase a nenos/as vítimas de malos tratos, como **aneae** e respectarase en todo momento a privacidade dos casos e a confidencialidade da información contida nos informes e/ou documentos correspondentes.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [21/35]

O certificado de delitos sexuais como medida preventiva (1/2)

No ano 2015 implantouse en todo o Estado o que se coñece como certificado de delitos sexuais (oficialmente Certificado de Delitos de Natureza Sexual).

- Todas as persoas que vaian exercer unha profesión ou actividade que implique contacto habitual con menores teñen a obriga de presentar este certificado cando se lle requira. Trátase dunha medida adoptada para protexer os menores contra a explotación e o abuso sexual que se implantou coa **Lei 26/2015, de 28 de XULLO, de modificación del sistema de protección á infancia e á adolescencia** (BOE do 29 de xullo): <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-8470>
- Vén regulado na [citada Lei 26/2015](#), así como pola [Lei 45/2015, de 14 de outubro, de Voluntariado](#). Con posterioridade recolleuse na **L.O_8/2021**
- Trátase dun documento que acredita que alguén non cometeu un delito contra a liberdade e indemnidade sexual e que os centros educativos deben coñecer.

A necesidade de realizar esa comprobación de antecedentes por delito sexual no ámbito educativo reforzouse coa publicación da **Lei de protección da infancia**, que no art. 32 recolle o seguinte:

Artículo 32. Supervisión de la contratación de los centros educativos. Las administraciones educativas y las personas que ostenten la dirección y titularidad de todos los centros educativos supervisarán la seguridad en la contratación de personal y controlarán la aportación de los certificados obligatorios, como son los recogidos en el capítulo II del título V, tanto del personal docente como del personal auxiliar, contrato de servicio, u otros profesionales que trabajen o colaboren habitualmente en el centro escolar de forma retribuída o no.

Este artigo é moi claro na responsabilidade da Dirección dos centros na supervisión da documentación que prevén a incorporación dun delinciente sexual ao centro educativo.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [22/35]

O certificado de delitos sexuais como medida preventiva (2/2)

O referido trámite non evita que participe nas actividades do centro un pederasta ou depredador sexual non condenado, **pero si evitará o contacto do noso alumnado con delincuentes condenados.**

No que atinxe ao profesorado, é a CCEU quen se ocupa de solicitar de oficio o certificado ao Ministerio do Interior.

No caso dunha petición particular (dunha persoa sobre si mesma) do certificado realízase a través da sede electrónica do Ministerio de Xustiza:

<https://sede.mjusticia.gob.es/es/tramites/certificado-registro-central>

É coñecido en Galicia o **caso de Juanri**: "*Juanri, el bloguero que se paseaba por colegios, grabó porno infantil e intentó violar a un niño*" (El Español 4/09/2018):

https://www.elespanol.com/reportajes/20180904/juanri-bloguero-paseaba-colegios-infantil-intento-violar/335466714_0.html

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [23/35]

PREGUNTAS FRECUENTES

20. Ten o centro a obriga de solicitar o certificado de delitos sexuais ás persoas que colaboran coa actividade do centro educativo?

Si, nos seguintes casos: cando realiza unha contratación dun servizo habitual.

21. En que casos o centro non ten a obriga de solicitar o certificado de delitos sexuais ás persoas que colaboran coa actividade do centro educativo?

No caso do alumnado universitario en prácticas (o solicita previamente a Universidade) e no caso dos colaboradores de ONG como a ONCE (o solicita a propia entidade).

22. En que casos non é obrigatorio presentar o certificado?

No caso de persoas que non teñen un contacto habitual con menores.

23. Como solicita a Consellería ese documento?

De oficio, a Consellería solicita ese documento para o profesorado en activo, previo consentimento da consulta.

Neste momento todas as administracións públicas poden solicitar o certificado negativo do persoal destinado na función pública (ex. o profesorado que está a traballar nos centros educativos) a través da Plataforma de Intermediación de Datos que xestiona o Mº de Facenda e das Adm. Públicas.

24. Como o pode solicitar unha persoa particular para si mesma?

Require ter un documento electrónico. O trámite é gratuíto.

Para as persoas particulares, pódese solicitar de maneira telemática a través da páxina do Ministerio de Xustiza:

<https://sede.mjusticia.gob.es/es/tramites/certificado-registro-central>

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [24/35]

A acreditación de vítima de violencia de xénero (VX)

As vítimas de VX poden acreditar a súa condición a través dun documento que emite a Administración e que se coñece como "**título habilitante**".

Este documento é o que fai efectivo o exercicio dos dereitos económicos que teñen recoñecidos na normativa actual.

No que atinxe ao ámbito educativo son os seguintes (ver. tamén o ap. 8.1.7):

- traslado de centro inmediato, dereito preferente na matrícula escolar
- dereito a axudas de comedor e libros de texto/material curricular
- axudas na matrícula de estudos oficiais (EOI)
- aplicación do protocolo de violencia de xénero
- adopción de medidas precautorias de protección
- adopción de medidas de atención á diversidade

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [25/35]

En 2018 ampliáronse os criterios para conceder a **condición de vítima** a través do **RDLei_9/2018**, do 3 de agosto, de medidas urxentes para o desenvolvemento do Pacto de Estado contra a VX (**BOE 4 de agosto**):

O cambio de centro realízase no caso de que sexa posible e viable, logo do informe da Inspección educativa e da resolución da XT correspondente.

Artigo único. Modificación da L.O_1/2004, do 28 de decembro, de medidas de protección integral contra a violencia de xénero. (...) Dous. Modifícase o artigo 23, que queda redactado como segue: «Artigo 23. Acreditación das situacións de violencia de xénero.

- *As situacións de violencia de xénero que dan lugar ao recoñecemento dos dereitos regulados neste capítulo acreditaranse mediante unha sentenza condenatoria por un delito de violencia de xénero, unha orde de protección ou calquera outra resolución xudicial que acorde unha medida cautelar a favor da vítima, ou ben polo informe do Mº Fiscal que indique a existencia de indicios de que a demandante é vítima de violencia de xénero.*
- *Tamén poderán acreditarse as situacións de violencia de xénero mediante informe dos servizos sociais, dos servizos especializados ou dos servizos de acollida destinados a vítimas de violencia de xénero da Administración pública competente, ou por calquera outro título, sempre que isto estea previsto nas disposicións normativas de carácter sectorial que regulen o acceso a cada un dos dereitos e recursos.*
- *O Goberno e as C.A, no marco da Conferencia Sectorial de Igualdade, deseñarán, de común acordo, os procedementos básicos que permitan pór en marcha os sistemas de acreditación das situacións de violencia de xénero.»*

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [26/35]

- De acordo con esta reforma, a Conferencia Sectorial de Igualdade **acordou modificar o procedemento (xuntanza do 3/4/2019)** para acreditar a condición de vítima.
- **En 2020 materializouse este cambio e modificouse o documento de acreditación da condición de vítima de violencia de xénero**, polo que é preciso que os centros educativos estean familiarizados co modelo de documento que van recibir no caso de teren algunha vítima que acredite a súa condición.
- **O MD que se expide neste momento**, acordado entre o Estado e a C.A pódese descargar na seguinte ligazón:
<https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/acreditacion/doc/actualizaciones/Modelo_Comun_de_Acreditacion_11-11-21.pdf>

Para coñecemento do centro é importante ter en conta as seguintes consideracións, no que atinxe a este novo modelo de documento:

- acóutase quen pode expedir o certificado:
  - ✓ a directora dun centro de acollemento da Xunta de Galicia
  - ✓ a directora dun centro de información á muller
  - ✓ unha traballadora social dos servizos municipais
  - ✓ a psicóloga da **Oficina de Atención á Vítima dos xulgados das sete cidades**
- establécese a finalidade á que se destina o documento (ex. matrícula nun centro educativo).
- elimínase a caducidade da acreditación, polo que a súa validez queda establecida pola finalidade.
- **o cambio de centro** realízase no caso de que **sexo posible e viable**, logo do informe da Inspección educativa e da resolución da XT correspondente.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACION ANTE A VX NO AMBITO ESCOLAR [27/35]

En 2021 a Conferencia Sectorial de Igualdade publicou no BOE estes cambios a través da RES_02/12/2021, da Sec. Estado de Igualdade e contra a VX, pola que se publica o Acordo da Conferencia Sectorial de Igualdade, do 11/11/2021, relativo á acreditación das situacións de VX (BOE do 13 de decembro).

Está aínda por analizar se esta resolución mellora o acceso das vítimas aos recursos dispoñibles en Galicia sobre o xa establecido nivel autonómico.

A nivel autonómico, respecto do dereito a recursos que teñen as vítimas de violencia de xénero cómpre ver que se entende por vítima de VX na convocatoria dese recurso:

- réxese pola lei estatal?: concepto restrinxido de VX (ámbito da parella)
- réxese pola lei autonómica?: concepto amplo de VX (artigo 5 da Lei 11/2007)

A nivel estatal, o art. 23 da L.O_1/2004 reducía a condición de vítima a quen tivese o título xudicial habilitante (sentenza condenatoria, orde de afastamento ou informe da fiscalía).

En 2018 modificouse este artigo para cubrir a protección de vítimas que non estaban en condicións de dispor de ter ningún deses títulos habilitantes.

Con todo, en Galicia os recursos aos que as vítimas de VX teñen como referencia a normativa autonómica. (dúas modificacións no ano 2021: (ver CONCEPTO DE VX.docx)

- *Lei 14/2021, do 22 de xullo, polo que se modifica a Lei 11/2007, do 27 de xullo, galega para a prevención e o tratamento integral da violencia de xénero.*
- *Lei 15/2021, do 3 de decembro, pola que se modifica a Lei 11/2007, do 27 de xullo, galega para a prevención e o tratamento integral da violencia de xénero (DOG do 13 de decembro).*

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [28/35]

PREGUNTAS FRECUENTES:

23. Hai que ter unha denuncia ou unha condena en firme para ter a consideración de vítima de violencia de xénero?

Non, a condición de vítima e o acceso aos recursos dispoñibles para elas xa non están supeditados á interposición dunha denuncia, a unha sentenza ou a unha medida cautelar.

24. Como podemos obter información sobre os recursos dispoñibles para as vítimas de violencia de xénero?

A través do Centro de Información á Muller.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [29/35]

A matrícula inmediata no centro educativo.

Este dereito faise efectivo mediante o seguinte procedemento:

1. Se a familia procede de Galicia, solicita o traslado de centro inmediato a través dunha comunicación á Dirección do centro educativo. Se a familia procede de fóra de Galicia dirixe a petición á Inspección educativa, que nos casos en que está creada a Comisión de Escolarización, será quen se encargue da súa tramitación e comunicación ao centro designado, xa que con independencia da comunicación adicional ás persoas interesadas, ven sendo habitual no procedemento, que sexa o centro asignado quen se encarga de contactar logo co proxenitor que promove a petición, para formalizar posteriormente a matrícula no novo centro adxudicado. En todo caso, a solicitude tamén se pode presentar en calquera centro educativo sostido con fondos públicos, quen será o encargado da posterior remisión e tramitación do expediente con destino á sede de inspección educativa que corresponda para xestión da referida escolarización.
2. O centro educativo ou a familia procedente de fóra de Galicia formalizan esta petición ante a Inspección educativa, sendo posteriormente xestionada ben pola inspección educativa que ten centros na zona ou zonas demandadas ou á respectiva comisión de escolarización si esta está creada no seo de cada sede de inspección educativa.
3. A Inspección educativa emite un informe (que pode ser estimatorio ou desestimatorio).
4. A XT emite unha resolución, que traslada á persoa ou persoas interesadas e/ou á respectiva inspección educativa ou comisión de escolarización para que de ser o caso, continúe co proceso derivado da referida resolución. Este procedemento pode ter en adiante algunha variación dependendo da normativa de admisión e escolarización de alumnado ou de instrucións emitidas anualmente a este respecto pola DXCRH da CCEU.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [30/35]

PREGUNTAS FRECUENTES

25. O alumnado que é vítima de violencia de xénero ten dereito ao cambio de centro inmediato?

- Si. A Inspección educativa ou inspector/a que presida a correspondente comisión de escolarización, si é o caso, valorará nun informe se pode acollerse a ese dereito tras o cotexo da acreditación de vítima que se achegue.

26. O alumnado vítima de violencia de xénero pode elixir o centro ao que se vai trasladar?

- Con carácter xeral non, pero sempre se procura atender as demandas do proxenitor que promove a solicitude, tendo en conta as prioridades manifestadas, en base á existencia de vacantes nos centros solicitados, pero tamén considerando a posible situación persoal e necesidades educativa específica do alumnado a escolarizar por este concepto.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [31/35]

As medidas precautorias no centro educativo (1/5)

O centro debe acordar que tipo de medidas pode poñer en práctica para protexer a vítima conforme de establece na Lei de convivencia.

Á marxe das medidas que deben adoptar os centros conforme co establecido na *Artigo 124 da LOE con modificacións da LOMLOE*, e tamén do artigo 31 da *L.O_8-2021 de protección integral á infancia e a adolescencia fronte á violencia*, en relación coas “**NOFC**” mesmo con especial atención ás actuacións de prevención da VX, igualdade e non discriminación, ou de ser o caso, medidas disciplinarias en posibles acosos/agresións por alumnado do propio centro en situacións de VX, deben adoptarse as seguintes medidas precautorias:

1.Realizar de inmediato unha primeira valoración da situación e circunstancias que concorren, nunha reunión presidida pola dirección do centro e que se propón que asistan a persoa titora do grupo ao que pertencen vítima e tamén a titoría do grupo do suposto acosador/a ou agresor/a, si este pertence ao centro, xunto coa persoa que exerce a XDO. A dirección do centro pode ser substituída pola XE por delegación da dirección do centro.

- Tamén se debe valorar a posible asistencia a esta reunión do “Coordinador ou coordinadora de benestar e protección” ou de ser o caso, a a persoa delegada do Consello Escolar para cuestións relativas á Convivencia e Igualdade ou VX, que en todo caso, debe ser informada de todas as situacións que se produzan, que afecten ao centro.
- Desta reunión levantarase acta, garantindo a debida protección de datos e a debida custodia da mesma baixo a consideración de “confidencial”.
- O feito de realizar unha 1ª valoración da situación non significa a emisión dunha valoración de suízo, atribución de culpabilidade, etc, xa que tal valoración non lle corresponde ao centro máis aló do alcance do posible procedemento corrector conforme coa Lei_4/2011 e NOFC

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [32/35]

As medidas precautorias no centro educativo (2/5)

2.No caso de que **vítima e agresor/a pertencan ao mesmo** centro, desde a dirección (ED) debe revisarse o modelo e estado da situación dos protocolos e actuacións adoptando medidas urxentes de cara garantir a participación nunha escola segura e libre de violencia, na cal se garantan o respecto, a igualdade e a promoción de todos os seus dereitos fundamentais e liberdades públicas, empregando métodos pacíficos de comunicación, negociación e resolución de conflitos.

- Do que se trata é de determinar que aspectos da prevención non están a funcionar adecuadamente e adoptar medidas de inmediato, sen que se asocien necesariamente coa situación e episodios de violencia que poidan dar lugar a unha posible vulneración de protección de datos persoais ou de dereitos á intimidade, honra, etc, senón que traballando situacións e posibles causas que poden estar incidindo ou xerando situacións de agresión /violencia de xénero, etc.
- Estas situacións deben traballarse tanto a nivel de alumnado como tamén do profesorado do centro e si for posible na escola de pais/nais.

3.**Iniciar os protocolos de actuación existentes**, tanto a nivel de centro como a nivel institucional pola CCEU, cando o persoal docente ou educador dos centros educativos, pais ou nais do alumnado ou calquera membro da comunidade educativa, detecten indicios de violencia ou pola mera comunicación dos feitos por parte dos nenos, nenas ou adolescentes.

No inicio e activación destes protocolos, debe tomarse consideración os aspectos anteriores que se veñen de referenciar e actuar en consecuencia e coa maior celeridade, axilidade e seguridade das intervencións pero tamén garantindo sempre a debida atención, acompañamento e protección da vítima.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [33/35]

As medidas precautorias no centro educativo (3/5)

4.Observar o establecido nos protocolos en relación coas actuacións que procede desenvolver o que atinxe aos **sistemas de comunicación e a coordinación** dos e das profesionais responsables de cada actuación.

A dita coordinación deberá establecerse tamén cos ámbitos sanitario, das forzas e corpos de seguridade do Estado e xudicial, conforme á cada situación e necesidades detectadas no caso.

5.**Levar a cabo as actuacións específicas** cando o acoso teña como motivación a discapacidade, problemas graves do neurodesenvolvemento, problemas de saúde mental, a idade, prexuizos racistas ou por lugar de orixe, a orientación sexual, a identidade ou expresión de xénero.

De igual modo, conforme cos protocolos establecidos, deben realizarse actuacións específicas cando o acoso se leve a cabo a través das novas tecnoloxías ou dispositivos móbiles e se menoscabase a intimidade, reputación ou o dereito á protección de datos persoais das persoas menores de idade.

6.Desde a persoa que desempeña a **dirección ou titularidade dos centros educativos** debe **responsabilizarse de que a comunidade educativa estea informada dos protocolos de actuación existentes, así como da execución e o seguimento das actuacións previstas neles**, mesmo levando a cabo actividades de difusión dos protocolos elaborados e formación especializada dos profesionais que interveñan, co fin de que contén coa formación adecuada para detectar situacións desta natureza.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [34/35]

As medidas precautorias no centro educativo (4/5)

7. Tan pronto como se teñen realizado as actuacións dos apartados 1 e 2 que se veñen de indicar, a dirección centro coa axuda e considerando o criterio da persoa orientadora e/ou titoría e de ser o caso da persoa “**Coordinadora de benestar e protección**”, **fixarán unha planificación e secuencia das intervencións** que se teñen previsto desenvolver en adiante en relación co **acompañamento e protección á vítima pero tamén de actuacións relativas á persoa ou persoas identificadas como supostas agresoras**, designando as posibles persoas responsables de coordinar e xestionar cada unha das actuacións e posible calendario de revisión/reformulación.

No caso de que os feitos teñan un desenvolvemento imprevisto, en tanto que contrario a como foron inicialmente identificados, debe actualizarse o protocolo específico das **intervencións á maior brevidade posible**, seguindo as mesmas pautas que se veñen de indicar.

8. Todas as actuacións precautorias, deben **conlevar a debida orientación, axuda, acompañamento e protección da vítima/s** en tanto que prioridade e logo tamén evitar situacións de risco innecesarias ou que se poden minorar con determinadas actuacións, axuda externa ou mesmo denuncia da situación, etc.

9. Unha orientación que procede sempre considerar **como medida precautoria é evitar que se estean xestionando por libre casos de violencia de xénero no ámbito do centro** ou sen que estas fosen postas en coñecemento previo e inmediato da dirección do centro.

En consecuencia, a medida precautoria debe ser a da debida coordinación pero garantindo pola súa vez que os feitos non conleven vulneración de dereitos tales como a protección de datos persoais, intimidade, imaxe, derivados entre outros factores, de actuacións imprudentes que non preservan a **debida confidencialidade**, etc.

4.-A IMPORTANCIA DA ACTUACIÓN ANTE A VX NO ÁMBITO ESCOLAR [35/35]

As medidas precautorias no centro educativo (5/5)

10. Observar desde os centros/ámbito educativo e fixarse sempre no alcance das medidas a adoptar e nas intervencións, garantindo que se desenvolven sempre **respectando as competencias que os diferentes organismos e institucións teñen atribuídas legalmente** con respecto á protección da infancia e adolescencia, menores, neste caso, no ámbito da VX.

En caso de dúbidas preguntar e solicitar apoios, instrucións, orientacións, sen presas pero sen pausas, mesmo a través da inspección educativa de cada centro.

11. **Nos casos en que se observe á necesidade de promover cambios de centro**, ben en base ao agresor/es ou considerando as demandas que se fan na contorna da vítima ou especialmente da propia vítima, sempre que esta estea en idade e condicións de ter que considerarse o seu criterio, a dirección do centro debe informar á inspección educativa, no formato e canle que se considere máis adecuada, para logo continuar co procedemento e xestión da posible escolarización, que debe ser realizada ben pola inspección educativa do respectivo centro ou da comisión de escolarización do concello, si esta está creada, como se ten indicando nun apartado anterior deste mesmo documento.

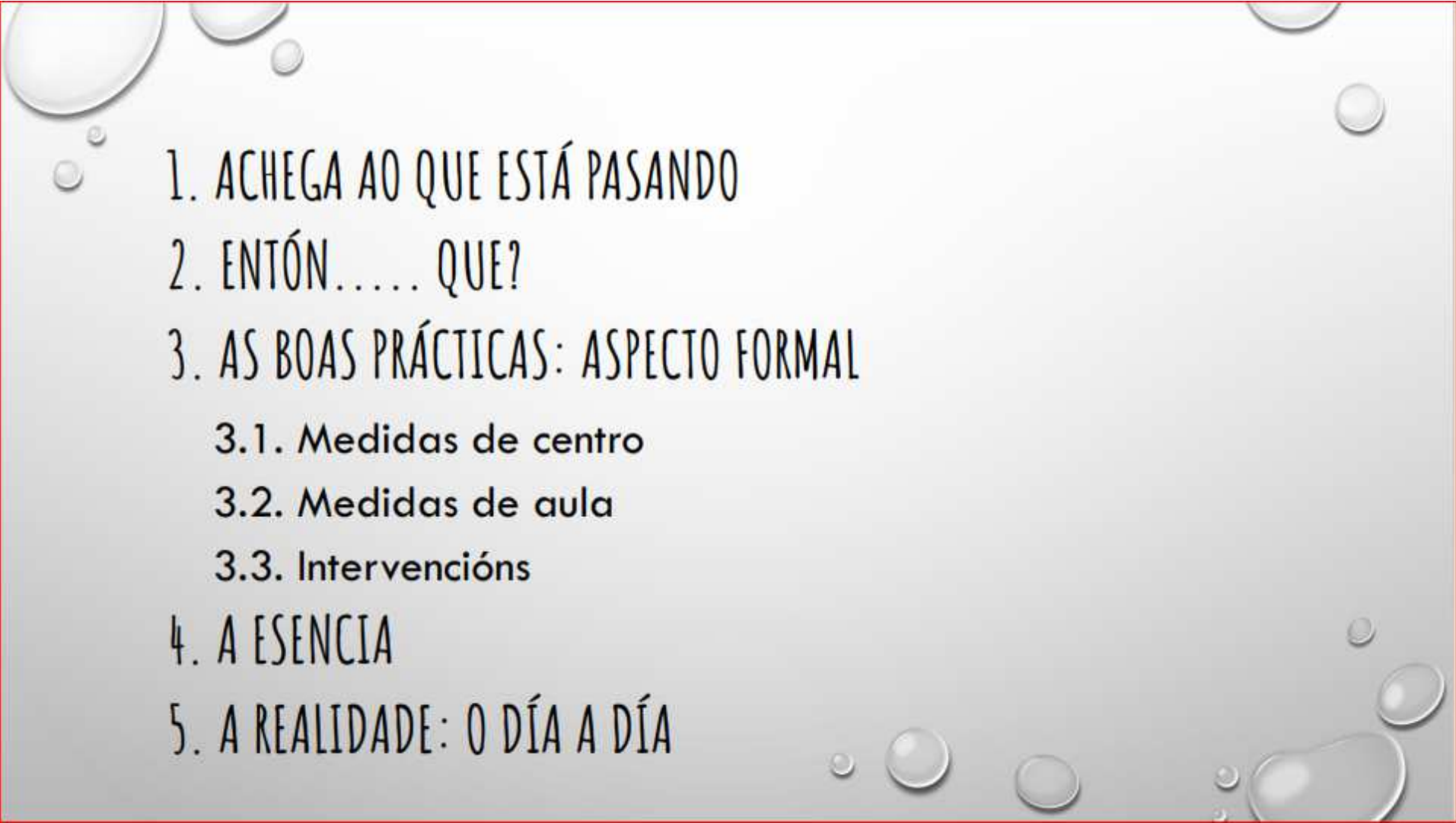
Como precaución, **debe evitarse xerar falsas expectativas de posible cambio de centro**, cando en ocasións pode non resultar viable ou mesmo é de imposible realización. Antes deben considerarse sempre posibles medidas de afastamento, por cambios de grupo, ou outras equivalentes, tanto no caso de persoas agresoras como de vítimas, especialmente cando nun concello hai un único centro ou a distancia das alternativas o fai inviable, etc.

12. Evitar valoracións dos feitos de forma precipitada e con dilacións indebidas, indebida dilixencia no tratamento e xestión das situacións ou da necesaria implicación na adopción de medidas.

A medida precautoria por excelencia é a debida formación do profesorado dos centros en materia de violencia de xénero e igualdade de xénero.

Boas prácticas no tratamento de VX no ámbito educativo

Mª Teresa González Piñeiroa. Raquel Martínez Rivas. Sandra Carracedo Cortiñas

-
1. ACHEGA AO QUE ESTÁ PASANDO
  2. ENTÓN..... QUE?
  3. AS BOAS PRÁCTICAS: ASPECTO FORMAL
    - 3.1. Medidas de centro
    - 3.2. Medidas de aula
    - 3.3. Intervencións
  4. A ESENCIA
  5. A REALIDADE: O DÍA A DÍA

Boas prácticas no tratamento de VX no ámbito educativo

ISTO É O QUE ESTÁ A PASAR

PROPOSTAS DE TRABALLO: medidas do centro, medidas de aula, intervencións

EIXE DE BOAS PRÁCTICAS: sensibilización, prevención, detección, acompañamento.

**O CERTIFICADO DE DELITOS DE NATUREZA SEXUAL
PARA LEMBRAR**

[00Boas Prácticas no tratamento da VX no ámbito educativo.pdf](#)

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

Obriga de realizar comunicación dos feitos constitutivos de delito

Calquera persoa ten obriga de comunicar uns feitos que poidan ser constitutivos de delito. Este mandato que obriga a toda a cidadanía materialízase de xeito máis claro e contundente cando se trata de persoas menores de idade na **Lei orgánica 8/2021**, do 4 de xuño, de protección integral á infancia e á adolescencia fronte á violencia (BOE do 5 de xuño).

No seu artigo 15 recolle o seguinte en relación co *deber de comunicación da cidadanía*.

<Toda persoa que advierta indicios de una situación de violencia ejercida sobre una persona menor de edad, está obligada a comunicarlo de forma inmediata a la autoridad competente y, si los hechos pudieran ser constitutivos de delito, a las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad, al Ministerio Fiscal o a la autoridad judicial, sin perjuicio de prestar la atención inmediata que la víctima precise.>

+ O establecido na LO_1/1996 de Protección xurídica do Menor.

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

Comunicación

No caso do **persoal docente**, o nivel de obriga é maior debido a que está obrigado polas obrigas adquiridas como parte da función pública. A súa responsabilidade como empregado público que posúe unhas obrigas profesionais de protección e tutela da poboación escolar fai que a súa obriga de protección do alumnado fronte ante a un acto de violencia sexa ineludible. Así se recolle nos art. 16 e 18 da devandita L.O_8/2021:

Artículo 16. Deber de comunicación cualificado.

1. El deber de comunicación previsto en el artículo anterior es especialmente exigible a aquellas personas que por razón de su cargo, profesión, oficio o actividad, tengan encomendada la asistencia, el cuidado, la enseñanza o la protección de niños, niñas o adolescentes y, en el ejercicio de las mismas, hayan tenido conocimiento de una situación de violencia ejercida sobre los mismos.

En todo caso, se consideran incluidos en este supuesto el personal cualificado de los centros sanitarios, de los centros escolares, de los centros de deporte y ocio, de los centros de protección a la infancia y de responsabilidad penal de menores, centros de acogida de asilo y atención humanitaria de los establecimientos en los que residan habitualmente o temporalmente personas menores de edad y de los servicios sociales.

2. Cuando las personas a las que se refiere el apartado anterior tuvieran conocimiento o advirtieran indicios de la existencia de una posible situación de violencia de una persona menor de edad, deberán comunicarlo de forma inmediata a los servicios sociales competentes.

Además, cuando de dicha violencia pudiera resultar que la salud o la seguridad del niño, niña o adolescente se encontrase amenazada, deberán comunicarlo de forma inmediata a las F. y C. de Seguridad y/o al Mº Fiscal.

3. Cuando las personas a las que se refiere el apartado 1 adviertan una posible infracción de la normativa sobre protección de datos personales de una persona menor de edad, deberán comunicarlo de forma inmediata a la Agencia Española de Protección de Datos.

4. En todo caso, las personas a las que se refiere el apartado 1 deberán prestar a la víctima la atención inmediata que precise, facilitar toda la información de que dispongan, así como prestar su máxima colaboración a las autoridades competentes.

A estos efectos, las administraciones públicas competentes establecerán mecanismos adecuados para la comunicación de sospecha de casos de personas menores de edad víctimas de violencia.

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

Específicamente sobre os centros educativos establécense dúas referencias concretas e explícitas (art. 18 e 20):

Artículo 18. Deberes de información de los centros educativos y establecimientos residenciales.

- 1. Todos los centros educativos al inicio de cada curso escolar, así como todos los establecimientos en los que habitualmente residan personas menores de edad, en el momento de su ingreso, facilitarán a los niños, niñas y adolescentes toda la información, que, en todo caso, deberá estar disponible en formatos accesibles, referente a los procedimientos de comunicación de situaciones de violencia regulados por las administraciones públicas y aplicados en el centro o establecimiento, así como de las personas responsables en este ámbito. Igualmente, facilitarán desde el primer momento información sobre los medios electrónicos de comunicación, tales como las líneas telefónicas de ayuda a los niños, niñas y adolescentes.*
- 2. Los citados centros y establecimientos mantendrán permanentemente actualizada esta información en un lugar visible y accesible, adoptarán las medidas necesarias para asegurar que los niños, niñas y adolescentes puedan consultarla libremente en cualquier momento, permitiendo y facilitando el acceso a esos procedimientos de comunicación y a las líneas de ayuda existentes.*

Artículo 20. Protección y seguridad.

- 1. Las administraciones públicas, en el ámbito de sus competencias, establecerán los mecanismos oportunos para garantizar la confidencialidad, protección y seguridad de las personas que hayan puesto en conocimiento de las autoridades situaciones de violencia sobre niños, niñas y adolescentes.*
- 2. Los centros educativos y de ocio y tiempo libre, así como los establecimientos en los que habitualmente residan personas menores de edad adoptarán todas las medidas necesarias para garantizar la protección y seguridad de los niños, niñas y adolescentes que comuniquen una situación de violencia.*
- 3. La autoridad judicial, de oficio o a instancia de parte, podrá acordar las medidas de protección previstas en la normativa específica aplicable en materia de protección a testigos, cuando lo estime necesario en atención al riesgo o peligro que derive de la formulación de denuncia conforme a los artículos anteriores.*

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

Suxestións orientadas ao cumprimento da norma:

Á referencia á AEPD e á protección da difusión da intimidade do alumnado está especialmente aconsellada cando se produce difusión de datos de contido sexual (gravacións de vídeo ou fotos íntimas) ou violento que atenten contra a dignidade do alumnado.

Esta comunicación realizarase a través do Canal Prioritario para cortar a cadea de transmisión desas mensaxes ou difusión o máis axiña posible:

<https://www.aepd.es/es/prensa-y-comunicacion/notas-de-prensa/presentacion-del-canal-prioritario-para-comunicar-la-difusion>

Nesta liña, a L.O_8/2021 dedica un apartado específico contra o ciberacoso sexual que cómpre coñecer para intervir como cortalumes ante unha difusión de contidos sexuais a través da rede:

Artigo 19. Deber de comunicación de *contidos ilícitos en Internet*.

- 1. Toda persona, física o jurídica, que advierta la existencia de contenidos disponibles en Internet que constituyan una forma de violencia contra cualquier niño, niña o adolescente, está obligada a comunicarlo a la autoridad competente y, si los hechos pudieran ser constitutivos de delito, a las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad, al Ministerio Fiscal o a la autoridad judicial.*
- 2. Las administraciones públicas deberán garantizar la disponibilidad de canales accesibles y seguros de denuncia de la existencia de tales contenidos. Estos canales podrán ser gestionados por líneas de denuncia nacionales homologadas por redes internacionales, siempre en colaboración con las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad.*

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

O alumnado tamén pode comunicar aquelas situacións das que sexa coñecedor.

Así o establece o art. 17 da Lei orgánica 8/2021:

Artigo 17. Comunicación de situacións de violencia por parte de nenos, nenas e adolescentes.

1. Los niños, niñas y adolescentes *que fueran víctimas de violencia o presenciaran* alguna situación de violencia sobre otra persona menor de edad, podrán comunicarlo, personalmente, o a través de sus representantes legales, a los servicios sociales, a las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad, al Ministerio Fiscal o a la autoridad judicial y, en su caso, a la Agencia Española de Protección de Datos.
2. *Las administraciones públicas establecerán mecanismos de comunicación seguros, confidenciales, eficaces, adaptados y accesibles, en un lenguaje que puedan comprender, para los niños, niñas y adolescentes, que podrán estar acompañados de una persona de su confianza que ellos mismos designen.*
3. *Las administraciones públicas garantizarán la existencia y el apoyo a los medios electrónicos de comunicación, tales como líneas telefónicas gratuitas de ayuda a niños, niñas y adolescentes, así como su conocimiento por parte de la sociedad civil, como herramienta esencial a disposición de todas las personas para la prevención y detección precoz de situaciones de violencia sobre los niños, niñas y adolescentes.*

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

Comunicación da información desde o centro a outras entidades

Os centros educativos teñen habilitado un procedemento *ad hoc* para a comunicación da violencia exercida contra menores (maltrato, abuso sexual, agresión sexual...): o Rexistro Unificado de Maltrato Infantil (**RUMI**). Na páxina web da Consellería de Política Social recóllese o procedemento de "Notificación de risco e maltrato":

<https://politicasocial.xunta.gal/gl/temas/familia-e-infancia/proteccion-da-infancia/notificacion-de-risco-e-maltrato>

- Alí ofrécese información sobre a importancia de detectar o maltrato exercido sobre a poboación escolar máis vulnerable.
- Nesta web inclúese o Protocolo de actuación en abusos sexuais a menores, a Guía de detección do maltrato infantil e as follas de notificación de risco e maltrato infantil dende o ámbito educativo.
- Ademais cómpre saber que todos os centros educativos teñen nomeada unha persoa á que se lle concederon as claves de acceso ao RUMI. Na web do RUMI (<https://rumi.benestar.xunta.es/>) esta persoa que está habilitada para comunicar este tipo de situacións de maltrato pode realizar esta comunicación dunha maneira áxil e confidencial.
- Na páxina de Política Social recóllese tamén a posibilidade de empregar o teléfono de axuda á infancia co fin de formular as dúbidas que teñamos e recibir o asesoramento que precisemos. O contacto deste teléfono é: 116 111 (teléfono 24h e gratuíto).

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

Mecanismos de comunicación desde o alumnado ao centro

Neste caso é de especial interese que o alumnado coñeza os **mecanismos de comunicación** que están ao seu alcance:

- ❑ **no centro educativo** (a través da Dirección, da Comisión de Convivencia, da persoa responsable de igualdade, da persoa que o centro designe para atención destas situacións, do Departamento de Orientación, da persoa titora).
- ❑ **no teléfono do menor** (para infancia e adolescencia):
  - 116111 (de ámbito estatal)
  - <https://politicasocial.xunta.gal/gl/temas/familia-e-infancia/proteccion-da-infancia/o-telefono-da-infancia> 900 333 666 (de ámbito galego)

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

PREGUNTAS FRECUENTES

35. O profesorado que sexa coñecedor dun acto de violencia cometido sobre o alumnado ten a obriga de comunicalo? **Si, en calquera caso.**

36. Dentro do centro, a quen debe comunicarllo?

- **Primeiramente, á persoa titular da dirección do centro educativo, e na súa ausencia a un membro do equipo directivo.**
- **Se debido á gravidade patente do caso cómpre informar inmediatamente as autoridades policiais, xudiciais ou sanitarias, a comunicación deberá realizada a Dirección do centro ou outro membro do equipo directivo seguindo as súas indicacións.**

37. Ante un caso no que ben o profesorado ou outro membro do persoal do centro, sexa coñecedor dun acto de violencia cometido no ámbito familiar sobre o alumnado menor, no que se dá unha situación de risco así apreciado pola dirección do centro, a quen debe notificarse como primeira medida de actuación?

- **Si se observa que a persoa menor que manifesta ser vítima por ter sufrido unha agresión/acto de VX, está en risco o que procede como primeira medida é propoñerlle acompañala a poñer unha denuncia ante a Policía /Garda Civil na sección especializada en VX, e si é o caso, tamén con comunicación á Fiscalía de Menores (inicialmente mediante contacto tf pola dirección do centro) e logo, seguindo os protocolos de comunicación documentada previstos para cada casuística ou seguindo as indicacións da autoridade competencia na resolución (Fiscalía, Menores, Xulgado).**
- **En paralelo coa dita actuación, debe designarse unha persoa (docente) de confianza da persoa menor no centro (procurar que sexa a propia persoa vítima quen a propoña, si é o caso), para que en adiante leve a cabo as actuacións de acompañamento e coordinación coa dirección, XDO ou persoa designada, conforme co previsto no artigo 35º.2 da L.O_8/2021 en relación coa figura e funcións encomendadas ao Coordinador ou Coordinadora de benestar e protección.**

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

PREGUNTAS FRECUENTES

38. Como debe realizarse a comunicación?

- **Ademais, hai que informar da situación ós servizos sociais municipais (se hai, ao CIM); á Fiscalía se nos parece que hai unha desprotección grave do menor e á AEPD se se difunden imaxes de contido sexual ou violento que atenten contra a dignidade do menor.**

39. Como debemos realizar as comunicacións quen debe comunicarllo?

- **Terase sempre en conta que tanto a comunicación interna no seo do centro educativo como a externa que proceda deben garantir a debida confidencialidade e custodia dos documentos empregados en tanto que información sensible de alto nivel de protección.**

40. Por que medios se deben realizar as comunicacións?

- **Realizarase comunicación por verbal e por correo electrónico á Dirección do centro desde a conta corporativa.**
- **Realizarase comunicación telefónica cos operadores xurídicos, sanitarios e sociocomunitarios.**
- **Realizarase comunicación verbal e por correo electrónico coa Inspección educativa para informar da situación.**

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

Intervención

- É unha **obriga do persoal público** intervir nas situacións contrarias á convivencia recollidas na orde de convivencia.
- Por outra banda, é coñecido que **calquera persoa ten o deber de socorrer** a quen estea nunha situación de perigo (como é o caso de estar a sufrir violencia). A **omisión do deber de socorro** está recoñecido como un delito e é condenable penalmente.

Por todo isto, a necesidade de intervir ante un caso de violencia non é cuestionable.

- Con todo, **este deber é maior no caso do persoal destinado á función pública** posto que adquiriu en calidade do seu posto un deber de tutela que debe exercer para garantir a protección e seguridade da poboación escolar.

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

40.-Para os efectos do procedemento corrector de condutas contrarias á convivencia, que tipo de feitos podemos considerar VX?

R_ Neste caso, hai que referirse tanto a feitos como a condutas que poden ser susceptibles de seren tipificadas como de VX, conforme co concepto xeralmente asumido e así definida na vixente normativa

Na catalogación condutas gravemente prexudiciais para a convivencia do centro e á falta dunha tipificación de posibles feitos que no ámbito escolar, poden considerarse como VX, podemos citar de forma orientativa ás seguintes:

- a) As agresións físicas ou psíquicas, as injurias e as ofensas graves, as ameazas e as coaccións contra os demais membros da comunidade educativa, que conlevan condutas ou feitos asociados actos de violencia de xénero.
- b) Os actos de discriminación grave contra membros da comunidade educativa por razón de xénero, orientación sexual, ou discapacidades físicas, sensoriais ou psíquicas, ou calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social en cuxa motivación se poidan apreciar cuestións de xénero.
- c) Os actos individuais ou colectivos de desafío á autoridade do profesorado e ao persoal de administración e de servizos que constitúan unha indisciplina grave asociadas a factores relativos ao xénero.
- d) A gravación, a manipulación e a difusión por calquera medio de imaxes ou informacións que atenten contra o dereito á honra, a dignidade da persoa, a intimidade persoal e familiar e a propia imaxe dos demais membros da comunidade educativa, nos que concorren actos enmarcados ou susceptibles de seren tipificados como violencia de xénero en base á súa motivación e/ou intencionalidade no dano ocasionado.
- e) As actuacións que constitúan acoso escolar consonte o establecido polo artigo 28 da Lei 4/2011 pero que ademais a motivación sexa con base de tipo sexual, ou directamente como violencia de xénero.
- f) A suplantación de personalidade en actos da vida docente e a falsificación, alteración ou subtracción de documentos académicos, ou mesmo obxectos persoas dunha vítima pertencente ao centro, cuxa motivación sexa con intencionalidade de producir de forma consciente ou inconsciente, dano en actuacións contextualizadas como violencia de xénero ou susceptibles de seren apreciadas como tales.
- g) As actuacións gravemente prexudiciais para a saúde e a integridade persoal dos membros da comunidade educativa do centro, ou a incitación a elas, con base ou por razóns de xénero.

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

41.-Como interfere o procedemento xudicial no procedemento corrector? Parálizao?

R_ Consideramos que inicialmente un procedemento xudicial, non o paraliza un procedemento corrector nun centro educativo, ou cando menos, non necesariamente. Estamos diante de ámbitos diferentes de intervención e actuación con alcance, motivación e finalidade tamén diferentes, que pola súa vez, e agás situacións altamente excepcionais e mesmo improbables, non teñen por que ser incompatibles. Ver resposta á pregunta nº 37 do apartado 5.2

De todas formas, diante dunha casuística que poida ofrecer dúbidas, o aconsellable e informar ao respectivo servizo de inspección educativa, para que oriente ou mesmo se consulte cos servizos xurídicos o que proceda cara unha mellor xestión das actuacións desde o centro educativo,

que non son inicialmente extrapolables dada a gran variabilidade e matices que poden concorrer, agás que nalgún momento se dispoña unha instrución xeral a este respecto, pero que a día de hoxe non nos consta como tal.

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

42. Que medidas debe adoptar o centro para protexer a vítima?

R_ Por analoxía e sen tratar de equiparar unha posible situación de acoso escolar coa tipificada como a de VX, en canto ás medidas que debe adoptar o centro si poden ser as mesmas, adaptando o correspondente enfoque na xestión do procedemento.

Medidas: as previstas no artigo 29 da citada Lei 4/2011 de convivencia e participación da comunidade educativa):

- 1.A dirección dos centros docentes e os titulares dos centros concertados e dos centros privados, así como a Administración educativa, adoptarán as medidas precisas para garantir ao alumnado vítima de situacións de acoso escolar (neste caso tamén de VX) a protección integral da súa integridade e dignidade persoais e do seu dereito á educación, debendo primar sempre o interese da vítima sobre calquera outra consideración no tratamento destas situacións.
- 2.A protección da vítima garantirase mediante medidas cautelares que impidan a ameaza, o control ou o contacto entre vítima e causantes da situación de acoso /violencia de xénero. Arbitraranse medidas para o seguimento dos causantes da situación de acoso/violencia de xénero que impidan a continuación de eventuais condutas acosadoras/ ou de agresión.

Na mesma liña do que establece o artigo 30 da referida Lei 4/2011 en relación coas situacións de acoso escolar, no caso de violencia de xénero, tamén se deben adoptar medidas e accións ben para tratar de poñerlle fin a esta situación, ou cando menos de orientar e xestionar un acompañamento e protección desde un nivel o máis profesional posible, sen prexuízo das correccións disciplinarias que correspondan con respecto ás persoas agresoras.

En todo caso, preverase a designación pola persoa titular da dirección do centro ou titular do centro concertado dunha persoa responsable da atención á vítima entre o persoal do propio centro docente, procurando, cando sexa posible, que a designación recaia sobre unha persoa coa que a vítima garde unha relación de confianza ou proximidade.

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

43. Que tipo de información pode indagar o centro para esclarecer os feitos? A quen pode "interrogar"?

R_A priori, só a información e pescudas que sexan estritamente necesarias para determinar os feitos que sexan especialmente relevantes para dispoñer dunha valoración que oriente actuacións que correspondan ao ámbito do centro. **EVITAR INTERROGATORIOS** (Só información do relato).

- 📍 Sempre coa autorización e coñecemento da dirección e non debe excederse máis aló das atribucións que fixa a vixente normativa en concreto no establecido en instrucións ou protocolos existentes a nivel institucional e en caso de dúbidas na forma de proceder e no alcance de determinadas situacións complexas ou de especial dificultade para determinar os feitos.
- 📍 É mellor formular unha consulta e dispoñer de certa cobertura de cara o desenvolvemento das actuacións, tamén en casos de entrevistas que non están claramente tipificadas nos protocolos institucionais aprobados e publicitados.
- 📍 Tanto as formas como os instrumentos empregados nas pescudas, entrevistas, ou outros medios empregados, deben ser tratados desde o principio de prudencia e preservando en todo momento a debida protección de datos persoais, a custodia de información sensible e valorando previamente a necesidade e proporcionalidade da información e datos que se pretenden obter, etc.
- 📍 Con respecto á cuestión de a quen pode "interrogar", entendemos que inicialmente á vítima pero tamén cando mellor proceda, ás persoas informadores, testemuñas ou persoal do centro que pola súa condición, coñecemento de causa.
- 📍 En caso de necesidade de entrevistas a menores de idade debe facerse coas debidas garantías, coa presenza dos proxenitores, persoa que exerce a súa titoría legal e na súa ausencia, da persoa orientadora do centro ou titora,
  - ou cando menos de persoa docente ou do equipo directivo que ofrezca garantías de preservar o interese da persoa menor e da súa confianza, cuxa finalidade é tamén a de ser testemuña da descrición de feitos sensíbles, evitando posibles acusacións de intimidación ou falta de lexitimidade para desenvolver este tipo de entrevistas a persoas menores.
- 📍 A clave está sempre en acreditar a defensa do interese do/da menor e a debida protección.

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

44. Que repercusión pode ter a inacción do centro se é coñecedor dunha situación de violencia de xénero?

R_ Pode dar lugar a responsabilidades de diversa índole, pero en todo caso de incumprimento das obrigas do persoal docente e directivo dos centros con respecto aos protocolos establecidos institucionalmente, incumprimentos con responsabilidades en materia de xestión e vixilancia da debida convivencia do centro,

Si os feitos se enmarcan no establecido no artigo 14.2 da Lei 4/2011 de convivencia e participación da comunidade educativa, mesmo podería incorrer en ocultación de delito e falta do deber de comunicalo.

“2. Cando calquera membro da comunidade educativa entenda que os feitos poden ser constitutivos de delito ou falta, deberá comunicarllo á dirección do centro educativo para a súa remisión á Adm. educativa e ao Mº Fiscal, sen prexuízo de tomar as medidas cautelares oportunas.”.

+as referencias que xa se teñen mencionado (LO_1/1996+LO_8/2021.

45. Como repercute nun procedemento ou nun expediente o feito de que remate o curso escolar?

R_ Deberase valorar en cada caso coa Inspección educativa.

- Pode non dar marxe a establecer medidas cautelares, pode que o expediente non teña continuidade no curso seguinte etc.
- Cómpre axustar a resposta co consello/ orientación da Inspección educativa.

06.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

Actuación ética e moral

- A mellor actuación posible ante unha situación de violencia comeza na posición que o centro ocupe ante a comisión dun acto deste tipo. Esta posición de intolerancia determinará en boa medida o decorrer do procedemento e o nivel de protección da vítima.
- Nun caso de VX ou de violencia sexual cómpre que o procedemento sexa instruído por persoas sensíbles a ela, que dean credibilidade aos testemuños das vítimas, que posúan habilidades socioemocionais que favorezan o seu acompañamento, que comprendan a necesidade de confidencialidade e discreción do procedemento e que coñezan ben os recursos de que dispón a Administración para a intervención ante estas situacións.
- Cómpre garantir que as persoas que participan nos procedementos non manifestan actitudes sexistas e misóxenas ou xuízos de valor amparados que prexuízos que poñan en cuestión a verosimilitude ou veracidade dos feitos.
- A aplicación da perspectiva de xénero na convivencia require que o profesorado adopte unha actitude de tolerancia 0 ante a violencia contra as mulleres.
- Reducir a aceptabilidade social da violencia sexual é clave para a súa prevención, segundo recolle o [informe *Percepción social de la violencia sexual* \(2018:12\)](#):

*Las percepciones y actitudes de la sociedad moldean el clima social en el que tiene lugar la violencia sexual, y contribuyen a que ésta se perpetúe o desaparezca. Un entorno social que acepta o incluso apoya la violencia sexual en alguna circunstancia, contribuye a crear un clima de tolerancia que facilita que los agresores mantengan su conducta y dificulta que las víctimas revelen la violencia sufrida. Así, **la erradicación de la violencia sexual no puede lograrse sin abordar las actitudes sociales que la toleran o justifican**. En definitiva, reducir la aceptabilidad social de la violencia sexual es fundamental para prevenir esta forma de violencia. **El primer paso para poder trabajar en esta dirección pasa por conocer el nivel de aceptación existente en la sociedad. Hay que destacar que es la primera vez que se realiza no sólo en España sino también en Europa una encuesta enfocada íntegramente al estudio de la violencia sexual.***

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

Actuación profesional

- Como docentes, formamos parte das estruturas do Estado que deben velar pola protección e tutela das vítimas.
- Como parte da Administración educativa, o profesorado ten a obriga profesional de intervenir ante as situacións de violencia das que é coñecedor. Ese nivel de responsabilidade non é eludible en ningunha circunstancia.
- É obriga de toda a cidadanía socorrer as vítimas na medida das nosas posibilidades, xa que **se considera un delito a omisión do deber de socorro**, isto é, o feito de non facer ningún tipo de intervención se estamos presentes na comisión dun delito. Se temos opción a impedir o delito, dar amparo á vítima, alertar as autoridades, alertas aos servizos sanitarios... debemos facelo.
- Docentes que son coñecedores/as duns feitos potencialmente delitivos e que non os comunican ás autoridades pertinentes deliberadamente, ou que os ocultan que non trascendan de ningún xeito, ou que disuaden da interposición dunha denuncia, están cometendo unha neglixencia profesional que pode ser constitutiva de delito. Así aparece tipificado no **artigo 450 do Código penal**:

Artículo 450.1. El que, pudiendo hacerlo con su intervención inmediata y sin riesgo propio o ajeno, no impidiere la comisión de un delito que afecte a las personas en su vida, integridad o salud, libertad o libertad sexual, será castigado con la pena de prisión de seis meses a dos años si el delito fuera contra la vida, y la de multa de seis a veinticuatro meses en los demás casos, salvo que al delito no impedido le correspondiera igual o menor pena, en cuyo caso se impondrá la pena inferior en grado a la de aquél. 2. En las mismas penas incurrirá quien, pudiendo hacerlo, no acuda a la autoridad o a sus agentes para que impidan un delito de los previstos en el apartado anterior y de cuya próxima o actual comisión tenga noticia.

6.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE UN POSIBLE DELITO

A modo de conclusión deste apartado:

- ❑ É de vital importancia que o profesorado se faga cada vez máis sensible ás manifestacións da violencia que se manifestan no contexto escolar para evitar incorrer de xeito involuntario nunha actuación negligente.
- ❑ A partires desta toma de posición, cómpre adquirir a formación necesaria que lle permita dar a mellor resposta educativa a cada situación desde a prevención, a observación, a detección, o acompañamento e a intervención.
- ❑ Cómpre achegarse ás situacións que se poidan producir en contextos de VX desde unha posición que garanta a protección das posibles vítimas polo que se recomenda revisar que non incorra nas seguintes condutas:
  - anteposición do corporativismo entre o profesorado ante unha situación de agresión ou acoso dun docente a unha alumna.
  - actitude paternalista de protección dos posibles agresores.
  - exercizos de credibilidade e de verosimilitude improcedentes.
  - minusvaloración dos estados de ansiedade das vítimas e do seu nivel de risco.
- ❑ Cómpre entender ben as implicacións que se derivan do cumprimento axeitado dos principios de actuación recollidos na páxina 11 do protocolo para a boa resolución de cada situación.

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

7.1. Protexer a vítima

Independentemente de como se aborde a vía xudicial ou de como se resolva, o centro ten a responsabilidade de protexer a vítima.

Pensemos que mesmo haberá situacións en que o caso saia sobreseído por falta de probas e a vítima non vai recibir ningunha medida e protección xudicial e vai ver incrementado o seu nivel de vitimización.

- É importante que a vítima teña en conta que, o centro está obrigado a comunicar unha situación que poida supoñer unha ameaza, un dano ou un elemento de desprotección para ela. Isto é, está obrigado a intervir ante determinadas situacións co fin de protexela.
- É tamén especialmente relevante, que se lle transmita isto nas entrevistas para que non se sinta traizoada en ningún caso; para resolvelo da mellor maneira posible, cómpre consensuar coa vítima a mellor maneira de facelo, sen que perda a sensación de control e seguridade.

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

PREGUNTAS FRECUENTES

41.-Ante un presunto delito de violencia cometida contra un/ha alumno/a, debe o centro establecer medidas precautorias de protección?

- ☐ Si, en calquera caso, a través da Comisión de Convivencia e tal e como establece os artigos 33 e 47 do **Decreto 8/2015**, do 8 de xaneiro, polo que se desenvolve a **Lei 4/2011**, do 30 de xuño, de convivencia e participación da comunidade educativa en materia de convivencia escolar.

Artigo 33. Clases de condutas contrarias á convivencia

Para o caso de comisión de condutas que deriven en actos que puidesen ser constitutivos de delito ou falta penal, a dirección do centro, por instancia propia ou de calquera membro da comunidade educativa, deberao pór en coñecemento da Administración educativa e dos corpos de seguridade correspondentes, ou do Ministerio Fiscal, sen prexuízo de tomar as medidas preventivas oportunas.

O modelo e o procedemento para trasladar esa información e coordinar as actuacións pertinentes facilitarase de conformidade co establecido no artigo 28.2 deste decreto.

Artigo 47. Determinación do procedemento de corrección

Ao iniciarse o procedemento ou en calquera momento da súa instrución, a dirección, á vista das repercusións que a conduta da alumna ou do alumno puidese ter na convivencia escolar, poderá adoptar as **medidas correctoras provisionais que considere convenientes**.

As medidas provisionais poderán consistir no cambio temporal de grupo ou na suspensión do dereito de asistencia a determinadas clases, actividades ou ao centro por un período que non será superior a tres días lectivos.

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

42.-Se tras un proceso xudicial, o presunto agresor sae absolto ou o caso sobreseído, como debe actuar o centro ante a necesidade de protexer a vítima?

- Se a situación da vítima **require adoptar medidas precautorias**, o centro pode adoptalas baseándose na súa obriga de protexer a vítima, con independencia da resolución xudicial do caso.
- En todo caso, o que procede realizar desde o centro é **manter ou mesmo incrementar a debida vixilancia e acompañamento á suposta vítima** na situación da que se viña tendo coñecemento pero tamén nas posibles precaucións que procede orientar, diante de información que aporte indicios dunha evolución ou cambios nos riscos e estado da persoa afectada sobre a que o centro ven realizando o referido acompañamento, axuda, orientación, protección, etc.
- A adopción de medidas de protección por parte do centro **é sempre independente do proceso xudicial**.
- **As necesidades de protección valóranse en ámbitos distintos** (educativo / xudicial) e por motivos non necesariamente coincidentes (por exemplo, pode producirse acoso á presunta vítima no centro escolar como consecuencia da interposición da denuncia, e esta situación pode permanecer tras o arquivo do procedemento).

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

7.1.1. Evitar a vitimización secundaria

Segundo Save the Children, a **vitimización primaria** é a consecuencia derivada dun delito.

A persoa sente que son vulnerados os seus dereitos como persoa e asume o rol de vítima. A **vitimización secundaria** (ou revitimización) é a resposta inaxeitada que dá o sistema a unha vítima.

Esta resposta fai que a persoa reviva a situación traumática e volva a asumir o papel de vítima, desta volta non só como vítima do delito senón da incompreensión do sistema que lle confirma ese papel.

A revitimización é unha situación que cómpre evitar para non engadir maior sufrimento á vítima por causa da situación que sufriu.

Existen unha serie de **situacións concretas que cómpre evitar** para non prexudicar en maior medida a vítima.

Na seguinte **táboa** recollemos de xeito moi resumido cales son estas situacións que cómpre evitar e cales son as recomendacións ou estratexias que podemos poñer en práctica para evitar cada unha desas situacións non desexadas:

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

SITUACIÓNS A EVITAR E RECOMENDABLES 1/2

CAUSA DE REVITIMIZACIÓN	BOA PRÁCTICA
culpabilización	- manifestarlle de maneira expresa, verbalmente, que non ten a culpa do sucedido. - evitar expresións culpabilizadoras ou responsabilizadoras por ter calado ou non actuado a tempo: “e sabes isto desde hai moito tempo?”
cuestionamento	manifestarlle verbalmente que o centro cre a situación que refire
indefensión e abandono	- explorar e acoller as súas necesidades mostrando interese e aceptación pola persoa e a súa experiencia. - observar polo miúdo a conduta da vítima para comprobar a súa seguridade. - atender a vítima para comprobar que non se estean a reproducir os feitos. - atender o estrés postraumático que poida estar a sufrir. - valorar coa vítima cal pode ser o mellor xeito de informar a súa familia: falar nós con ela a soas ou nunha reunión na que a alumna estea presente; que a alumna informe á súa familia a soas e que a nosa intervención sexa posterior, informa a ambos os dous proxenitores á vez ou decidir en que orde se traslada a información aos distintos membros (nai, pai, irmán/irmá, etc) - se a alumna é menor e rexeita acudir a un servizo especializado, informala de que esta situación se lle comunicará a súa familia para que esta, no momento que o desexe, poida solicitar información e/ou asesoramento especializado.
falta de información sobre os seus dereitos	explicar polo miúdo o que vai suceder en cada fase do procedemento para que a vítima saiba máis ou menos o que vai vir e poida prever necesidades (coñecer os tempos de espera...).
sobreexposición no centro (27)	empregar a información sobre a situación só coas persoas e canles establecidas, evitando que a información se espalle polo centro educativo. (28)
repetición da declaracións dos feitos	- recoller a información de maneira escrupulosa para evitar que a vítima teña que repetir a súa declaración. - non interrogar constantemente a testemuña sobre o acontecido

27_ex. falta de preservación da intimidade, sobreexposición nos medios, revelación da súa identidade como vítima de agresión sexual.

28_A parte máis delicada desta situación é procurar apoios e testemuñas entre o alumnado sen que se estenda o sucedido.

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

SITUACIÓNS A EVITAR E RECOMENDABLES 2/2

CAUSA DE REVITIMIZACIÓN	BOA PRÁCTICA
xuízo social da situación e mais da vítima	▪ acompañar a vítima, establecer unha relación de empatía con ela, tratar de comprender o seu sufrimento ▪ propiciar a seguridade a través da escoita presente e modulando o ton de voz
falta de acompañamento da vítima	▪ brindarlle un espazo á vítima para falar do ocorrido acompañando, sen presionala. ▪ evitar facer xuízos de valor, cuestionamentos ▪ transmitirle que contar o acontecido é a decisión correcta ▪ evitar preguntas ou afirmacións que transmitan dúbidas acerca da veracidade da experiencia da vítima. ▪ evitar preguntas que confronten ou cuestionen o que a vítima está contando. ▪ evitar comentarios que saquen importancia ou minimicen a vivencia ou as súas consecuencias. ▪ evitar comentarios negativos sobre o agresor xa que este pode ser unha figura significativa e podemos potenciar sentimentos de ambivalencia ▪ promover medidas cautelares de protección da vítima ▪ atender o estrés postraumático que poida estar a sufrir
lentitude do procedemento (29)	▪ incoar os procedementos sen dilacións

29_A lentitude do procedemento é prexudicial porque dilata os tempos de resposta efectiva, desalenta a vítima, impide superar psicolóxicamente o sucedido, dá oportunidade ao arrepentimento...

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

PREGUNTAS FRECUENTES

42.-Ante un presunto caso de violencia de xénero ou de agresión sexual, pódese establecer unha medida de mediación desde o centro educativo entre vítima e agresor?

Non, en ningún caso, nin no ámbito educativo nin no xudicial.

Os careos e as medidas de confrontación de testemuños non se poden realizar en casos de violencia de xénero, agresión sexual, abuso sexual infantil... porque nestes casos se mantén unha relación de poder e submisión entre maltratador e vítima que invalida a posibilidade da mediación.

No ámbito penal, a opción da mediación está expresamente vedada pola Lei integral contra a violencia de xénero e mais pola Lei orgánica do Poder Xudicial. Nestes casos a realización dunha mediación é causa de revitimización.

43.-En canto ao profesorado, pódese establecer interlocución coas persoas implicadas nun caso de agresión sexual?

Non, en ningún caso.

O profesorado que actúa como testemuña ante un caso de agresión sexual non debe establecer ningún tipo de interlocución con persoas implicadas no procedemento supostamente como agresoras ou conniventes coa agresión (ex. parella do violador).

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

Gardar sigilo e preservar a información

- A confidencialidade na transmisión da información é fundamental para protexer as persoas implicadas na situación.
- Ás veces sucede que o alumnado manifesta ser coñecedor de circunstancias e de situacións que non debería coñecer.
- Por esta e outras razóns cómpre non confundir discreción e segredo: a delicadeza con que hai que tratar unha violencia desta gravidade require que o centro sexa coñecedor dos feitos e que realice as intervencións que cumpra, mantendo fóra das canles de comunicación as persoas que non están implicadas no procedemento.

PREGUNTAS FRECUENTES

44.-Quen debe coñecer a información relacionada cunha agresión de violencia de xénero ou de violencia sexual?

Enténdese que a pregunta se refire ao ámbito da comunidade educativa do centro

- En todo caso, a persoa titular da Dirección do centro e a Inspección educativa.
- Debe manterse ao tanto das actuacións a xefatura territorial, sobre todo en caso de interposición de denuncia.
- En ningún caso, o alumnado do centro nin as familias. Só debe ser coñecida a situación sen identificación da identidade das persoas implicadas por parte do Consello Escolar.

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

7.3. Observar os feitos

- ⚠ A capacidade de observación de condutas que o profesorado poida poñer en práctica para detectar as situacións que se puidesen producir é o factor máis determinante da detección. Pola contra, non detectar ningún caso de violencia sobre a poboación escolar é indicio de carencias na observación sobre as relacións de convivencia.
  - Ademais de practicar unha observancia global sobre a convivencia, ante unha sospeita concreta de situación de violencia, cómpre adoptar unha actitude vixiante sobre o alumnado implicado, reforzada desde a titoría, de maneira preventiva para saber ver a demanda implícita que poida producirse por parte da vítima e para captar ben os indicios que poida haber para cualificar adecuadamente unha situación.

7.4. Intervir na situación

- ⚠ Cómpre actuar de xeito que non se demoren as actuacións máis alá do necesario. A rapidez do procedemento contribúe a prolongar situacións de vulnerabilidade e revitimización, e mesmo pode actuar como factor de disuasión dunha denuncia.
  - Con todo, cómpre conxugar equilibradamente o deber de non dilatar innecesariamente o procedemento coa necesidade de respectar e adaptar a resposta á situación da vítima (ex. no caso de que a vítima non estea preparada para interpoñer unha denuncia).
- ⚠ A responsabilidade do profesorado ante un indicio de delito vén establecido por lei. Calquera cidadán debe comunicar ou intervir ante unha conduta supostamente delictiva.
- ⚠ Nun procedemento xudicial, forma parte do procedemento acreditar que o centro intervíu cando foi coñecedor dos feitos e empregou os instrumentos que estaban ao seu alcance.

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

7.5. Acompañar as vítimas

- ◆ Cómpre facer un **acompañamento respectuoso** que procure **non presionar a vítima** nin agobiala a preguntas.
  - Ademais do acompañamento emocional é importante darlle a vítima información clara sobre o que vamos a facer coa información e os pasos legais a seguir. Achegar á vítima información sobre os recursos dispoñibles.
- ◆ É importante indicar no **Plan de atención á diversidade** as medidas de acompañamento que o centro acorde. A atención do alumnado vítima de violencia é unha medida de atención á diversidade.
- ◆ En canto á **familia**, debemos coñecer que nivel de coñecemento ten a familia do sucedido, que nivel de apoio pode ofrecer, que axuda ou acompañamento necesita para tomar a iniciativa...
  - Hai que entender a súa situación de sorpresa, de dor... e acompañala tamén para superar un momento tan duro e difícil de asimilar.
  - É moi importante que **a familia sexa un pilar no acompañamento da vítima**.
- ◆ Temos que intentar recoñecer os factores protectores que a vítima ten dentro do **contorno escolar**.
  - É moi importante coñecer quen son as persoas que a poden arroupar nesa situación. A clase tamén vai necesitar acompañamento.
  - Hai que ter en conta especialmente que nos casos nos que coñecen a vítima e agresor poden darse xuízos sociais e vulnerarse con maior facilidade o principio de sixilo. Hai que explorar que tipo de protección pode dar o grupo.

7.-PRINCIPIOS DE ACTUACIÓN ANTE A VIOLENCIA SEXUAL

7.6. Rexistrar e documentar os feitos

🧩 É necesario deixar **constancia por escrito das indagacións** que fagamos, para **rexistrar as evidencias** e **os indicios** que teñamos e para non esquecer ningún dato que puidese ser **relevante para o procedemento**.

8.11_SITUACIÓNS CONCRETAS QUE INCIDEN NOS PROCEDEMENTOS

POSIBLES SITUACIÓNS:

1. Si os feitos teñen lugar dentro do centro en horario lectivo
2. Si os feitos teñen lugar nunha actividade complementaria ou extraescolar organizada polo centro.
3. Si os feitos tiveron lugar ou se están desenvolvendo fóra do centro (ben no ámbito intrafamiliar ou outros) pero que afectan /son da incumbencia do centro.
4. Si os feitos tiveron lugar ou se están desenvolvendo fóra do centro (por persoas ou grupo de iguais ou outros equivalentes) pero que afectan /son da incumbencia do centro.
5. Si os feitos teñen lugar entre alumnado maior de idade do propio centro (ben no centro ou fóra do centro), é dicir, agresor e vítima do mesmo centro e ambos maiores de idade.
6. Si os feitos son producidos por intervención autoría de persoal que presta os servizos no centro cuxas suposta vítima/as é alumnado do centro.
7. Si os feitos son producidos por intervención autoría de persoal que presta os servizos no centro cuxas suposta vítima/as é persoal do propio centro.
8. ....

Comentar, valorar e intercambio de impresións sobre aspectos máis relevantes do procedemento, característica determinante na súa xestión por parte do centro.

8.11_SITUACIÓNS CONCRETAS QUE INCIDEN NOS PROCEDEMENTOS

8.10. Lugar no que ocorren os feitos (1/2)

- Se o centro ten indicios de que a situación de violencia se dá nunha **actividade do centro educativo** (horario lectivo, actividades complementarias ou extraescolares), non pode haber dúbida sobre a necesidade da intervención.
- Se a situación de violencia sucede **fóra do horario lectivo ou do recinto escolar** (na rúa, no fogar), o centro debe recoller que indicios ten desa situación.
- En calquera caso, a comunicación verbal do alumnado dunha situación de violencia que se dá nesta circunstancia esixe a comunicación dos feitos ás autoridades competentes (ex. alumnado vítima de VX no seu fogar, alumnado que se sente ameazado, alumnado que é vítima de difusión de imaxes con contido sexual, alumnado agredido na fin de semana...).
- O lugar no que ten lugar o desenvolvemento dos feitos, e partindo de que sempre resulta controvertida a distinción de si se producen dentro ou fóra do centro, neste caso, hai que valorar tamén situacións que aínda que se produzan fóra do centro e mesmo fóra do ámbito das actividades que realiza o centro (extraescolares, fóra do centro e mesmo fóra do horario lectivo), non deben deixarse a marxe da intervención cando afectan ao centro ou neste caso, á convivencia no propio centro e mesmo con repercusión en persoas concretas da comunidade educativa (alumnado, persoal do centro).
- Exemplo: si nun centro se ten coñecemento de actos de VX ben sufridos directamente por alumnado do centro ou presenciados, especialmente no caso de alumnado menor, pero que lle están afectando ao rendemento escolar, estado de saúde (física, psicolóxica, etc), o centro non pode desprenderse de emprender actuacións e medidas que están ao seu alcance e competencia para tratar de paliar e/ou revertir á situación.

8.11_SITUACIÓNS CONCRETAS QUE INCIDEN NOS PROCEDEMENTOS

8.10. Lugar no que ocorren os feitos (2/2)

Cando menos, hai que levar a cabo, actuacións que permitan unha valoración para adoptar medidas orientadoras, protección, acompañamento, medidas de tipo máis educativo, ou mesmo chegar logo a poñer en coñecemento das autoridades e institución que mellor corresponda.

Cando se trata de feitos non producidos directamente no ámbito da contorna escolar (ben sexa dentro ou fóra das instalacións do centro) as razóns para non intervir sempre afloran aínda que non están xustificadas,

pero aínda sabendo das extraordinarias dificultades que conleva a súa xestión, a dirección do centro debe valorar a situación en tanto que determinar si debe intervir e como dar os primeiros pasos, evitando así certa complicidade -en ocasións existente- con situacións de desamparo de menores ou mesmo actos que poden evolucionar e conlevar outras consecuencias de risco claro de desprotección, etc.

Desde un compromiso ético coa causa da violencia de xénero e do deber que se atribúe á institución educativa, debe considerarse sempre a posibilidade de intervir, mesmo nos casos en que efectivamente, as dúbidas, dificultades, incertezas e complexidade das situacións non o poñen doado.

8.11_SITUACIÓNS CONCRETAS QUE INCIDEN NOS PROCEDEMENTOS

8.11. Relacións intercentros

En ocasións a situación de violencia dáse entre alumnado matriculado en centros distintos .

- Nestes casos, é necesario que a dirección do centro que primeiro teña coñecemento da situación, e unha vez que realizadas as primeiras pescudas, se observa que hai indicios ou mesmo xa certezas de implicacións con alumnado doutro centro ou centros, faise necesario articular medidas de posta en común -mesmo discretas- entre ámbalas direccións dos respectivos centros afectados
- Unha adecuada coordinación mediante un procedemento discreto, confidencial intercentros, adoptando estratexias e medidas en cada centro, pode ser a clave de certo éxito na resolución do problema, aspecto este non sempre é posible si se realiza de forma unilateral, descontextualizada ou sen a debida colaboración doutro ou doutros centros afectados.
- Adoptar si é o caso, unha metodoloxía de funcionamento en rede tanto para situacións de acoso escolar como neste caso, para intervencións de prevención en materia de violencia de xénero, e aínda preservando sempre a debida protección de datos persoais, datos sensibles e confidencialidade, etc.
- A cuestión está en si tratamos unicamente de afrontar e resolver os casos de violencia de xénero que afectan ao ámbito escolar, cando lle xorden a cada quen, segundo van aparecendo ou abordamos o problema actuando desde unha visión coordinada da propia prevención, detección e xestión, ...

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_01_Alumna menor de idade que informa ao docente titor que está sufrir VX na contorna familiar (pai) e tamén agresións verbais/malos tratos psicolóxicos por outros membros do ámbito familiar (irmá).

Contexto familiar precedido de incidencias graves. O docente titor decidiu chamar ao Servizo de Menores antes de comunicalo á dirección do centro. Actuación inmediata de acompañamento á alumna vítima por parte da dirección do centro e tamén dunha docente+XDO. A alumna decide denunciar a situación na Policía (vai acompañada da dirección do centro+docente de confianza que lle fixo previamente un acompañamento). A alumna regresa ao domicilio e nos días seguintes, ten unha entrevista con Menores (entrevista que ten lugar a soas coa alumna vítima). Desde Menores solicítase informe do centro, que remite a inspección educativa dando conta da situación. En breve (en días posteriores) desde Menores adoptouse a decisión de sacala do domicilio familiar e quedou baixo a tutela de Menores.

Observacións:

- 1. Desde diferentes instancias do centro, o caso xerou diversas consultas, dúbidas e mesmo a intervención da inspección educativa, orientando e facendo precisións ás xestións realizadas.**
- 2. A actuación do centro foi correcta en todas as fases do procedemento.**
- 3. Si ben a alumna volveu para o domicilio despois de posta a denuncia na Policía, orientóuselle ao respecto (discreción) á espera doutra intervención posterior.**
- 4. Alumna tivo unha entrevista persoal con Menores, a Inspección educativa emitiu informe e de inmediato aos dous días a alumna foi posta baixo a tutela de Menores.**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_02_Alumnas menores supostamente agredidas por un varón maior de idade, que lle informan da situación a unha docente do centro cando xa posou certo tempo (previsiblemente entre medio ano e un ano).

A dita agresión tivo lugar á marxe do centro pero deciden contalo ao observar que o dito suposto agresor se matrícula no mesmo centro que as alumnas vítimas. Ao ter coñecemento dos feitos tanto a docente como logo a xefatura de estudos, o XE decide logo de consultar coa Policía, presentar él unha denuncia dos feitos dos que era coñecedor. Posteriormente, levouse a cabo unha entrevista (XE+XDO) co alumno suposto agresor, para informarlle que eran coñecedores da situación e lle preguntaron ao respecto desta situación, quen o reconece en certo modo empregando a expresión “recoñezo que se me foi un pouco a olla”. O alumno decide causar baixa no centro pero logo, a súa nai intervén e mesmo cuestiona que o alumno causase baixa voluntaria, e acusa ao centro mediante un burofax de que se lle presionou para causar baixa e solicita que o seu fillo sexa readmitido no centro. A nai contacta con inspección educativa sobre esta situación e se lle indica que o seu fillo é maior de idade e si quere continuar escolarizado (ensino posobrigatorio) debe solicitar praza e se lle dará en función de existencia de vacante (se lle dan dúas opcións posibles e o alumno escolle unha delas, terminando matriculado (escolarización extraordinaria) no centro adxudicado. As alumnas vítimas foron ao parecer chamadas a declarar na Fiscalía de Menores, pero descoñécese o seu resultado e estado da situación. Logo da denuncia na Policía e entrevista co alumno e cambio de centro, conlevou a recepción dun burofax no centro que xerou certa preocupación, si ben a posteriori a situación prevista de escolarización con cambio de centro se mantivo e non volveu haber incidencia ao respecto.

-Valorar situación de baixa no centro e xestión da súa posterior escolarización noutro centro+ entrevista de XE e XDO co alumno +Denuncia da XE na Policía+ intervención da nai dirixíndose á inspección educativa+burofax de avogado contra o centro. Evolución posterior dos casos e feitos

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_03_Alumna menor agredida supostamente por un docente que lle imparte clase.

- O final dunha clase o docente lle pide que se quede un momento que quere falar con ela. O docente inicia unha conversa preocupándose por ela, entorno/situación familiar, facendo notar que a vía preocupada e a situación evolúe cara que o docente lle colle supostamente as mans, a abraza, e mesmo algún tocamento así percibido pola alumna menor.
- A alumna lle conta a situación a outras alumnas compañeiras do mesmo centro (que xa estas últimas observaron desde fóra da aula a situación da alumna co docente) e logo, lle informan da situación á titora quen pola súa vez, o traslada á dirección do centro e ambas manteñen unha entrevista coa alumna vítima e esta redacta un escrito coa situación vivenciada.
- Se lle informa aos pais da situación, ten lugar unha reunión cos proxenitores no centro e o pai manifesta un gran enfado cara o docente suposto agresor. Os pais manifestaron a posible decisión de denunciar a situación na Garda Civil pero no se volveu a saber nada ao respecto.
- A alumna tivo acompañamento do centro en todo momento, se cambiou de grupo con reforzo e clases con outro/a docente (evitando en todo momento que o docente suposto agresor lle dese clase e a avaliasse (cando menos no curso/ano académico en que tivo lugar o episodio de agresión).

Actuación da dirección do centro+titoría+alumna+pais+docente implicado

Evolución da situación e medidas adoptadas polo centro.

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_04_Docente varón que ven producindo seguimento/acoso e logo episodios de violencia de xénero outra docente do mesmo centro.

- Ao longo do curso van sucedendo unha serie de episodios e seguimento, intimidación, ate que a docente (muller) observa que lle substraeron o portátil e no propio centro se observa que tamén falta o seu expediente administrativo na secretaría.
  - Actuacións continuadas de certo seguimento intimidación discreta, e logo xa con evidencias de persecución e acoso, con consecuencias de desestabilización persoal, etc
  - A dirección do centro tivo información moi tardiamente por unha información que lle proporciona a docente do que lle estaba a suceder en base a diversos episodios, etc
  - Consecuencias: a docente viuse na necesidade de saír dese entorno e cambiar de centro.
- **Posta en coñecemento por parte da vítima á dirección do centro.**
  - **Episodios e acontecementos posteriores**
  - **Reacción e actuación da vítima**
  - **Consecuencias para a vítima**
  - **Aspectos inadecuados e erros cometidos na xestión e intervención do caso.**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_05_Alumna maior de idade que tivo un intento de agresión de tipo sexual na vivenda que ocupaban varios alumnos do mesmo centro durante o curso á que ela accedeu ir voluntariamente a unha celebración, logo de ser convidada por un deles.

- A alumna vítima, accedeu a ir a unha festa/celebración convidade por outro alumno do mesmo centro, tamén maior de idade.
  - No transcurso da estancia na dita vivenda, no transcurso da referida celebración, se produce un intento de agresión sexual por parte dun dos asistentes (compañeiro do mesmo centro) coa suposta connivencia dos demais.
  - Posteriormente, nos días posteriores, a alumna lle conta o sucedido ao docente titor do centro, e este á dirección. A dirección do centro, logo de consultar a situación coa inspección educativa, se lle ofrece axuda a alumna xa que a única medida que demanda é que non coincidan no mesmo grupo.
  - A alumna declinou calquera tentativa de denunciar o caso e mesmo rexeitou calquera medida ao respecto, so pedía non coincidir no mesmo grupo con eses compañeiros, si ben se trataba de ensinanzas de persoas adultas semipresenciais, polo que o centro non adoptou finalmente mais medidas que procurar que non tivesen que coincidir en sesións presenciais no centro.
- **Forma de proceder da vítima na posta en coñecemento e non accesible para adoptar medidas (só parcialmente)**
  - **Xestión do caso pola dirección do centro: acceder ao cambio de grupo solicitado e non coincidencia na concorrencia á probas de avaliación presencias.**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_06_Alumna maior de idade acosada con seguimento continuado tanto nas redes como intentos de forma presencial por un varón maior de idade que coñeceu por redes sociais.

- A alumna manifesta que o dito varón dunha idade equivalente a súa ou algo máis maior, o coñeceu só por redes sociais, con contacto continuado por esta vía, pero di non ter contacto físico con él (só a través das redes sociais), aínda que recoñecendo que é o seu mozo.
- O suposto agresor/acosador non é alumno no mesmo centro, pero comeza a acosar a esta alumna e ela llo conta á súa titora, polo que logo interveñen coa alumna, a súa titora+ XDO+ Dirección) para orientarlle ao respecto e indicándolle os recursos que ten para dispoñer de axuda e protección.
- A dirección do centro, logo de observar que o dito varón, mesmo contactou coa xefatura de estudos para pedirlle información da alumna, e tratando de facer averiguacións sobre ela, chegando inclusive a persoarse no centro e visto que a alumna informou que a estaba a acosar por fóra de forma continuada, decidiuse informar á nai da alumna a pesares de que esta era maior de idade.
- A nai quedou moi preocupada xa que tampouco tiña información algunha previa ao respecto, etc. A dirección do centro procedeu a darlle a indicación á Conserxería do centro para que si o dito varón trataba de acceder ao interior do centro que lle informase de que non tiña autorización para acceder e que se dese conta de inmediato ao membro do equipo directivo que estivese de garda nese momento, xa que tamén foi advertido o referido varón que si continuaba o acoso a esta alumna e/ou trataba de acceder ao interior do centro que se chamaría á Policía.
- Non hai constancia de que a alumna denunciase a situación nin tampouco se volveu a ter coñecemento de que continuase o referido acoso, etc.

Actitude da vítima+actuación do centro+reacción do suposto acosador+posibles consecuencias para a vítima+ evolución do caso.

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_07_Alumno menor de idade convidado por outro compañeiro de curso e centro, sofre unha agresión sexual no domicilio do compañeiro anfitrión (ambos varóns menores de idade).

- Ambos eran compañeiros do mesmo centro e curso/grupo e nunha das ocasións en que estiveron xuntos na vivenda dun deles, foi agredido no propio domicilio do que produce a agresión, en tanto que a vítima fora convidado a ir ao seu domicilio coa finalidade de estudar e facer xuntos os deberes.
  - En días posteriores aos feitos, os proxenitores do agredido/vítima tiveron coñecemento dos feitos en parte, polo propio fillo e interpuxeron denuncia. Posteriormente hai unha comunicación da Fiscalía de Menores, impondo unha medida de afastamento dos ditos menores no ámbito do centro e que tivo que ser xestionada pola dirección do dito centro.
  - A nai do suposto agresor mesmo chegou a cuestionar a medida e en todo caso, facendo observacións e certas acusacións de supostos incumprimentos por parte do centro, etc.
- **Antecedentes no comportamento do alumno supostos agresor e relación da familia co centro.**
  - **Recepción da medida de afastamento que tivo que tivo que xestionar o centro e reacción posterior da familia do suposto agresor.**
  - **Evolución posterior do caso.**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_08_ Unha alumna de 3º da ESO solicita falar coa xefa de estudos no seu despacho. A alumna cóntalle que unha compañeira de clase lle contou (hai xa un mes) que un alumno de 4º abusou dela.

A alumna agredida non que ir á clase. A amiga nota que está triste e deprimida, está preocupada por ela e non sabe que facer. A alumna agredida pediulle á súa amiga que non llelo contara aos seus pais, pero confesa que necesitaba dicirlllo a alguén.

- **Analizar como debe proceder o centro e que pasos debe dar.**
- **Pode evitar a dirección do centro informar aos proxenitores da alumna vítima.**
- **Pode evitar o centro realizar a posta en coñecemento con destino ás autoridades (Servizo de Menores, Fiscalía...)**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_09_ Un centro organiza unha charla sobre violencia de xénero para alumnado de 3º da ESO. Ao cabo dun par de días, un alumno vai ao despacho do orientador e dille que lle parece que súa nai está a sufrir maltrato dende hai anos. Confesa que non sabe que facer nin como axudar a súa nai.

- Que actuacións pode e debe levar a cabo desde diferentes instancias do centro.?
- Que tipo de axuda debe recibir o alumno en cuestión.?
- Procede algún tipo de posta en coñecemento a outras instancias externas ao centro?

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_10_Á volta da fin de semana, na garda de recreo dun luns, un docente está falando animadamente cun grupo de alumnas de 2º da ESO. Elas empezan a soltarse pouco a pouco e confesan que na fin de semana unha compañeira do centro tivo varias relacións sexuais con outros rapaces, maiores e menores de idade.

Procede activar algún tipo de intervención desde o centro?

En caso afirmativo, que medidas poden adoptarse?

E obrigado realizar algunha posta en coñecemento?

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_11_O grupo de 2º ESO A ten un grupo de whatsApp polo que falan das cousas da clase e dos plans fóra do centro. Un dos alumnos envía ao chat unha imaxe íntima dunha alumna de 2º B. Durante tres días a foto circula sen que ningún membro do grupo dea ningunha alerta. Ao cabo dos tres días, un alumno doutro curso cóntallo a súa nai, que é docente do centro.

- **É motivo de alarma por parte do centro?**
- **A situación informa da necesidade de medidas inmediatas desde o centro?**
- **O caso, pon de relevo posibles eivas e carencias na xestión de protocolos por parte do centro.**
- **É necesario activar medidas preventivas, informativas, educadoras/reeducadoras ou relacionadas co procedemento corrector por condutas gravemente prexudiciais para a convivencia do centro, ...?**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_12_ Un grupo de docentes dun centro de secundaria descobre que unha alumna do centro está a prostituírse con homes de mediana idade. Tanto os/as docentes como a dirección do centro non saben como actuar nin que pasos dar.

- Como se pode orientar ao centro?
- Que pasos e medidas procede realizar de inmediato?
- Ten obriga o centro de realizar unha posta en coñecemento destes indicios/ feitos dos que se é coñecedor?
- Incorre o centro en posible delito si non dá conta da situación ante as correspondentes autoridades?
- E sí a dita alumna é maior de 16 anos.
- En caso de que alumna sexa maior de 18 anos procede igualmente realizar algún tipo de actuación/ medidas?

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_13_Unha alumna de 1º da ESO comeza a presentar condutas raras. Nas primeiras indagacións realizadas desde o centro, descóbrese que na súa familia estase producindo unha situación de violencia de xénero e de divorcio, co resultado de custodia a favor do pai.

- As condutas da alumna van a máis e o persoal docente comeza a recoñecer comportamentos dela cara unha compañeira que mesmo parecen estar a reproducir unha situación de maltrato, que ela mesma di vir estando presenciando.
- **Que secuencia de actuacións procede realizar desde o centro e con que alcance?**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_14_ Unha alumna menor e de escasa idade que ingresa por urxencias todos os venres e posteriormente, descóbrese que é unha fórmula de evitación para acudir aos permisos de paternidade co pai.

➤ **Que medidas procede adoptar desde o centro educativo diante desta situación?**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_15_ Nun texto de CCNN aparece o termo "manada". Un rapaz da clase di en voz alta: "diso sabe fulanita, que é a das mamadas".

- **A nena deféndese insultándoo.**
  - **O alumno é amoestado e enviado á Dirección.**
  - **Cando a familia acode ao centro para ser informada do sucedido, desculpan a actitude do neno dicindo que só era un chiste.**
-
- **Foi correcta/adecuada a medida adoptada polo/a docente no desenvolvemento da clase? Que actuacións debería ter realizado o docente diante da situación na aula?**
  - **Que consecuencias ten a actitude da familia? Que necesidades e oportunidades se lle presentan ao centro para actuar coa situación xerada.**
  - **Casos como este poñen de manifesto a necesidades de intervencións de prevención, desenvolvemento de actividades co resto do alumnado/ grupo, etc?**
  - **Que se está a facer nos centros diante de situacións como esta?**
  - **Que informa e que está detrás de casos como este?**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_16_ Unha nena bótase a chorar na clase cada vez que escoita a palabra "peluche" (e derivados). A orientadora do centro, tras realizar indagacións, descobre o seguinte: un grupo de nenos búrlase dela constantemente chamándolle "salida", dicindo que se masturba cos seus bonecos e facendo outros comentarios moi ofensivos.

- **Como debe tratar de xestionar a situación por parte dos diferentes ámbitos do centro?**
- **A alumna require algún tipo de axuda que lle poida prestar o centro?**
- **Que actuacións procede desenvolver o grupo e en concreto co alumnado que emite as burlas?**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_17_Un centro remite á inspección educativa, un incidente co seguinte contido [1/2]

Incidente: O luns 21 a profesora xx acompaña a alumna xx ao despacho de dirección para poñer en coñecemento do Director a situación que está a sufrir dita alumna por parte do compañeiro de clase xx e como testemuña xx.

- A alumna cunha crisis de ansiedade comunica que está sentíndose acosada e maltratada por xx en diferentes momentos pero especialmente no traslado que xx lle está realizando ao inicio e remate das clases entre o centro educativo e a cidade no seu coche particular, facendo unha ruta alternativa para trasladar a xx e xx e facilitarlle a asistencia as clases.
- A alumna indica que a semana pasada e ante o acoso sufrido durante un traslado, tivo que parar o coche e baixar, mentres tanto xx pasou ao posto do condutor e marchou co vehículo acompañado de xx, deixando a xx para voltar ao cabo de 20 minutos e recollela. Esa acción foi gravada por xx e publicada en Instagram para posteriormente retirala segundo indica a alumna e confirma xx. Ante estes feitos coñecidos pola dirección as xx dáse indicacións a alumna para que denuncie si o considera, que deixe de transportar no seu coche a ningún dos alumnos mencionados e que o martes 22 se voltaría a falar para coñecer as incidencias dadas nese tempo. Ás 19:15 cito ao alumno xx e xunto co Xefe de estudos recollen o seu relato dos feitos, recoñecendo o relato dado pola alumna do incidente.
- A dirección dá a indicación de prohibíndolle voltar a subir no coche da alumna e tamén da publicación gravacións ata que quede resolto este suceso. Ás 19:30 cito a xx dándolle traslado das acusacións mencionadas por xx. Este réstalle importancia e non valora o alcance do suceso. Estando presente Dirección e Xefatura de estudos informamos ao alumno das acusacións nas que estaría incurrindo e prohibímoslle expresamente: • Establecer comunicación coa alumna xx por calquera canle. • Subirse ao coche da alumna. O martes 22 ás 9:30 recibimos a alumna e a nai, indicámoslle as medidas propostas a cada un dos implicados e instamos á alumna xx a contactar co profesorado que lle imparte ou con calquera membro do equipo directivo en calquera momento que se volte a repetir algunha acción dos implicados.
- A alumna informa que presentou denuncia a policía na noite do 21. Ás 21 :00 horas do martes 22 pregunto a alumna si tivo algunha incidencia ao que responde que non. Nos vindeiros días seguiremos contactando coa alumna por si se producise algunha incidencia. ....Relato

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_17_Un centro remite á inspección educativa, un incidente co seguinte contido [2/2]

Relato:

Sendo ás 9:30 horas presentouse no despacho o alumno xx para talar coa xefatura de estudos polo acontecido na tarde do luns día 21 e xa recollido no informe presentado pola dirección do centro. O alumno xx comenta que no día de onte o chamaron da comisaría para que se presentara alí e tomarlle declaración por unha denuncia que unha alumna deste mesmo centro e grupo puxo contra el, e que así o fixo.

O motivo desta visita é pedirme a min como xefatura de estudos se podo proceder a convocar unha reunión con el e máis coa alumna xx co fin de pedirlle perdón polos feitos acontecidos nas últimas semanas. Comenta que así llo fixo saber o seu avogado como debería proceder. Relata que segundo lle explicou o mesmo, é mellor para xx retirar a denuncia porque senón no xuízo vai ter que lembrar todos os feitos acontecidos e tamén os que lle sucederon anteriormente con unha parella dela, e que a el o avogado vaille saír caro e que el vai querer gañar o xuízo, polo que vai ir a por todas, e que vai solicitar un informe psicolóxico de xx e máis outro psiquiátrico. A XE do centro, diante do que considerou que poden ser ameazas para amedrentar á alumna, require a presenza do director/a do centro e que para que o escoite en primeira persoa, indicándolle o XE ao alumno xx se pode repetir o seu relato ante o/a director/a, e así o fai.

Tamén comentaron XE e Dirección, que non lle comunicaron ningunha medida preventiva e que dende a policía lle dixeron que seguira coa súa rutina diaria de xeito normal e que mentres tanto eles ían facer o seu traballo. Unha vez rematado o seu relato, tanto a dirección do centro como a propia xefatura de estudos, lle dixeron ao alumno agresor, que eles desde o centro, en principio non ían a interceder, posto que xa sabía dunha dilixencia policial, que o ían poñer en coñecemento da inspección para continuar coas instrucións que desde esa instancia indiquen.

Valorar os aspectos que concorren no caso, que informan e as actuacións levadas a cabo como resposta desde o centro. O centro soluciona a súa responsabilidade coa posta en coñecemento do caso á inspección educativa?

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_18_Alumno menor de idade que agrede a outra alumna tamén menor de idade, cunha bofetada diante de toda a clase/grupo e do docente (ámbolos dous foran previamente mozos).

- Nun procedemento corrector ao alumno agresor por estes feitos, intervén o pai do alumno para manifestar o seu rexeitamento pola sanción mesmo co apoio da nai da alumna agredida, quen considerou que simplemente fora unha reacción de escasa importancia entre dous adolescentes que se levaban en xeral ben e mesmo tiveran unha relación de amizade previa.
- **Desenvolvemento do caso: actuacións iniciais por parte do centro e erros cometidos na xestión do protocolo e procedemento corrector.**
- **Reacción dos proxenitores e concorrencia de certa complicidade por parte da nai da alumna suposta vítima.**
- **Intervención e informe do docente da dita aula**
- **Reacción doutro alumnado do grupo/clase e outros do centro (manifestación diante do centro pola sanción imposta. Reaccións e actuacións levadas a cabo por parte do centro diante da manifestación e queixas doutro alumnado ao respecto do caso.**
- **Visita do proxenitor do alumno suposto agresor acompañado da nai da alumna suposta vítima, á inspección educativa.**
- **Evolución posterior dos feitos (queixa pola sanción imposta) e finalización do procedemento.**

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_19_ Unha alumna menor dun centro, informa á titoría e orientador/a que está sendo acosada por outras cinco alumnas todas elas, maiores de idade e do mesmo centro. Nunha primeira observación e á vista da información proporcionada pola alumna suposta vítima do dito acoso, pode ter motivacións asociadas a cuestións de xénero.

- A alumna informou á titora da situación e dos actos de acoso e violencia que di vir soportando doutras alumnas e pola súa vez, se informa á XDO do centro quen contacta coa inspección educativa, diante das dúbidas no desenvolvemento de actuacións e cara a xestión do protocolo de acoso.
- Como primeira dúbida formulada faise mención a si procede realizar unha comunicación á familia (proxenitores da alumna suposta vítima) e logo tamén as propias alumnas que supostamente realizan acoso/agresión ou tamén ás súas respectivas familias ao respecto da apertura do protocolo de acoso e mesmo doutras posibles medidas relativa ao procedemento corrector, etc.

Como procede desenvolver o procedemento e as súas fases, unha vez que só se ten un coñecemento xeral e aínda escaso dos feitos e unicamente na versión da alumna supostamente acosada?

Neste caso, estaríamos legalmente diante dun posibles caso de violencia de xénero, segundo a súa conceptualización na vixente normativa?

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso 20 *nunha actividade no centro educativo, fóra da aula, un alumno tocoulle un peito a unha compañeira. Ela non reaccionou e eu quixen que o castigasen igualmente, pero non se fixo porque se considerou que, de facelo, se poñía en evidencia a rapaza. Gustaríame saber como debeu ser unha actuación adecuada.*

R.-A persoa docente que presenciou os feitos, o debería ter informado á dirección do centro (parte de incidencia discreto e inicialmente para coñecemento da dirección do centro, tutoría do grupo e departamento de orientación).

Ao mesmo tempo debería realizarse unha entrevista co dito alumno por parte da/do docente que presenciou os feitos e con coñecemento da dirección do centro, orientando, informando e advertindo das consecuencias, mesmo de forma contextualizada nas NOFC.

Debería valarse si había indicios doutros comportamentos neste ou noutro alumnado do centro que advertisen da necesidade de ter unha intervención orientadora ao alumnado dun determinado grupo ou de forma máis ampla con finalidade de sensibilización no ámbito da igualdade, convivencia e comportamentos respectuosos no seo da comunidade educativa, inclusive fóra da aula ou do recinto do centro en actividades organizadas desde o centro ou en situacións que poden logo repercutir no centro de forma directa ou indirecta.

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_21_*Fai anos nun colexio onde fixen unha substitución había un profesor que abrazaba ou daba mostras de cariño á alumnas que a elas lle incomodaba. Non souben como actuar. Non vin delito, pero non me gustou o que vin.*

R.-A dirección do centro debería falar co docente para advertirlle das consecuencias que podía conlevar a súa actuación e indicarlle que en adiante se absteña de tales supostas práctica.

Pola súa vez, desde a titoría e departamento de orientación debería fálase coas alumnas supostamente afectadas por tal forma de proceder do docente e pedíndolles que de forma discreta informen de posibles situacións que elas entenden como impropias, anómalas ou excesivas no trato que reciben do docente, por si logo procede emprender outro tipo de actuacións.

Ao mesmo tempo, debería realizarse de forma pautada, intervencións de orientación ao alumnado e mesmo levar a cabo algún tipo de xornada informativa sobre VX no ámbito do centro (prevención no ámbito do alumnado e mesmo coa participación de profesorado).

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_22_ *A nai dunha alumna de 2ºBAC-A acode ó IES para informar que o seu mozo (alumno de 2ºBAC-B) exerceu violencia psicolóxica. Cóntao dicindo que xa se rematou a relación pero que quere informar para que esteamos atentas pero que non tomemos medidas. No centro entrevístase á rapaza e ó rapaz. Afirmán o fin da relación. Na única materia que coinciden (optativa) avísase á profesora que os separe e observase o seu comportamento en espazos comúns e tempos de lecer. Meses despois a nai volve ó centro para informar que seguiron xuntos en segredo e que teñen a rapaza controlada e sen conexión para evitar contacto. O centro non toma medidas diferentes. Que debería ter feito o centro?*

R.-En primeiro lugar habería que clarificar coa nai da alumna que está ben informar ao centro, pero pola súa vez, o centro non debe inmiscuírse máis aló do estritamente necesario no desenvolvemento dunha relación, máxime cando se trata de alumna e alumno cunha capacidade de obrar, intervir e con coñecemento de causa na forma proceder e toma de decisións.

Pola súa vez, a nai non pode/non debe ser que regule o que debe facer ou non facer o centro educativo diante das situacións como esta, xa que en todo caso, desde o centro o que debe facerse é cumprir coas NOFC, vivente normativa e protocolos establecidos.

A anterior observación, non implica que desde o centro se manteña a debida vixilancia cara orientar e previr diante dunha situación que pode afectar de forma adversa á alumna, polo que en todo caso, se lle debe ofrecer á dita alumna un espazo e formato de acompañamento si o precisa e/ou o demanda

Asemade, de forma discreta, ben desde a titoría, orientación ou docente que ten máis confianza/relación co alumno, tamén se fale con él orientándolle ao respecto (pero sen manifestarlle ningunha expresión que poida ser inicialmente interpretada como acusación, senón unha orientación en positivo e con certa discreción, evitando unha reacción adversa, agás que os feitos conleven a necesidade de dar pasos no ámbito do procedemento corrector do centro, etc.

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso23.-Relato dunha persoa docente (1/2)

1. Meses despois de iniciado o curso 2018-19, nun recreo, unha alumna de 4º ESO pedíume falar en privado. Naquel recreo contoume que sufrira unha violación por parte de un rapaz maior amigo dela. Que saíran xuntos un tempo pero que xa non. Que el lle dixerá de ver unha peli na casa dela e que a violara.
2. A rapaza tiña moi claro que a violaran, quería denunciar para que non volvera a pasarlle a ninguén pero non quería por nada do mundo que se enterasen a súa nai ("advertíume tantas veces") nin o pai. Ademais, o rapaz era fillo duns amigos dos pais. Tiña medo de ter ETS (xa fóra a pola pílula do día despois cunha amiga)
3. Eu límiteime a escoitar e acompañar. Cando me dixo que quería denunciar sen contarlle aos pais respondílle que non sabía se se podía facer, ao ser menor. Pero que en calquera caso era mellor que o souberan para poder axudala. Quedei en consultar e en dicirlle. Ela prometeu tentar coller forzas para dicirlle á familia.
4. A partir de aí andiven dando tumbos tentando preservar a súa intimidade e facer o correcto. Consulte no meu entorno a persoas con formación no tema, incluso preguntei entre liñas ao profesorado do curso do cafi no que estaba (Abordaxe da violencia de xénero no ámbito educativo) e finalmente falei co XE do centro. Nese momento existiu un malentendido porque eu lle dixen que unha rapaza me relatara un abuso sexual por parte dun non alumno polo que creo que no primeiro momento non se deu conta que eu me refería a unha violación.
5. Unha vez que se aclararon as cousas, o centro decidiu que eu e o XE nos entrevistáramos coa policía nacional que acudía ao centro a dar charlas, quen nos recomendou que informásemos á familia e que a familia actuase. Polo que, no despacho de dirección reunímonos parte do equipo directivo (creo que director e XE) o pai, a nai e eu. Para a familia o que eu lles relatei foi moi duro: eles ían ao centro pensando nun problema de conduta e se atoparon con algo moito peor. Ao principio, o seu primeiro impulso foi a incredulidade: "se eu lle advertín" "eu son profesor de artes marciais e ensíneille, non pode ser".
6. Despois deste momento eu falei varias veces do tema coa alumna preguntándolle se estaba ben e se ía todo ben. Ela sempre contestaba que si e eu non quería entrometerme.

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso23.-Relato dunha persoa docente (2/2)

7. *Teríame gustado que alguén a axudase psicoloxicamente, que no centro o profesorado fose máis benévolo coas súas faltas de atención en clase. Pero sobre todo, teríame gustado saber que podía denunciar eu porque a familia decidiu que non quería ser o dixeime dixeime do lugar e NON denunciou.*
8. *Pasado ese curso, seguí en contacto co centro e souben que o mesmo rapaz abusara tamén doutra alumna do centro. E que tentara matricularse no centro das dúas mozas. Tras deste momento o centro decidiu denunciar. E o ano pasado, dous anos despois do acontecido e coa miña mala memoria, fun a testemuñar á Coruña á Fiscalía de Menores. Teríame gustado saber como funcionan ese tipo de procedementos porque eu ía moi nerviosa por ter pasado tanto tempo e por non querer dicir nada que non fose certo. Na sala había 3 mulleres (que non recordo que se presentasen ou tal vez o fixeron pero cos nervos non me enterei): unha que falaba (a fiscal?), unha que tomaba notas (a secretaria?) e outra persoa nunha butaca. Tanto a fiscal como a avogada? fixéronme preguntas. E eu respondín como puiden. Ao saír pregunteille á muller da butaca quen viña sendo. E dixo que era a avogada do acusado. Que a rapaza non presentara avogada.*
9. *Foi unha experiencia bastante dura. Tanto o testemuño da alumna (despois de que mo dixerá tocou o timbre e ela marchou a clase e tardei un bó anaco en que se me pasase a impresión), a impotencia de non saber que facer, o xuízo.*
10. *A existencia da guía vai ser moi útil para este tipo de situacións pero coido que aínda ten pouca difusión.*

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_24 Alumna dun IES cóntalle a titora que o seu exmozo abusou sexualmente dela, a titora a trae ao DO para que explique os feitos.

- *A moza racha a relación coa parella (mozo) e comunícalle que realmente é homosexual, proseguen sendo amigos, un día na casa da moza o mozo a forza a manter relacións sexuais. Están na mesma clase en 2º bacharelato. A ambos fáltanlle uns meses para cumprir os 18 anos.*
- *Equipo directivo di que ela o inventa.*
- *O XEFE do DO quere enfrontar a agresor e vítima.*
- *Os pais non queren denunciar.*
- *A moza pide axuda, sen consentimento dos pais non lla ofrecen.*
- *Todo isto foi antes da publicación do protocolo, a resposta non foi a que eu desexase nin moito menos, ao pouco tempo veu a covid e todos nos pechamos....*

Valoración inicial provisional:

- ✓ *Estamos diante dun exemplo de mala praxis por parte do centro, en tanto que as actuacións que se informan son precisamente o que non se debe de facer, xa que é unha forma de revitimización.*
- ✓ *Este caso, tivo un tratamento inicial e un enfoque que consideramos errado, xa que non se pode partir dunha valoración de que “ela o inventa” nin procede enfrontar ao agresor e vítima, nin tampouco renunciar a proporcionar a axuda que a situación require.*
- ✓ *Habería máis valoracións que realizar pero cando menos, estamos diante dun caso que non foi adecuadamente xestionado e debidamente atendido, como tanto outros que xorden a cotío e a pesar de que hai cuestións que si teñen evoluído si ben este caso non o parece.*

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_25_Posible CASO DE VX [1/4]

Atendendo a consulta feita por esa inspección sobre casos de alumnado vítima de violencia de xénero, cremos que podería ser incluído o caso da alumna que remito

Informe sobre a alumna LLL

DATOS PERSOAIS DA ALUMNA:

Nome: LLL

Data de nacemento: XXXXX Lugar: XXX [Idade: 12 anos, cumpre 13 en breve]

Etapas: ESO

Curso: xx

HISTORIA ESCOLAR

- LLL incorporouse a este Instituto no presente curso procedente do xxx. É unha nena con boa capacidade a nivel global aínda que presenta pequenas dificultades de aprendizaxe.
- Actualmente cursa xxx, está exenta da 2ª lingua estranxeira (con reforzo de lingua castelá no seu lugar); e está nun agrupamento flexible nas materias das linguas, xeografía e historia, bioloxía e xeoloxía e matemáticas.
- Parte das dificultades a nivel académico derívanse da situación emocional da alumna no marco da súa historia persoal e familiar.

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_25_[2/4]

- HISTORIA PERSOAL E FAMILIAR A nena convive cos avós maternos, co seu irmán pequeno e cos seus tíos.
- Anteriormente estivo coa súa nai durante un ano aproximadamente, posto que a Xunta devolveulle a custodia. No pasado curso a nai abandonounos e actualmente están en acollida polos avós (tendo a Xunta a tutela).
- O pai veos de cando en vez e axuda na súa mantenza a nivel económico. Dende este curso a nai pode visitar aos seus fillos en presenza da avoa.
- A familia é atendida polos Servizos Sociais do Concello, cos que hai constante coordinación dende o centro.
- Aparentemente LLL é unha nena introvertida e calada, pero cando colle confianza e moi aberta e sociable. Ten boa relación cos iguais e tamén co profesorado.
- Na casa os cambios téñenlle afectado notablemente (o pasado curso tiña frecuentemente problemas de saúde sen aparecer causa orgánica algunha, sinalando a familia que segundo os servizos médicos podía ser unha cuestión emocional).

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_25_[3/4]

- SITUACIÓN. No curso xx a alumna comezou a nova etapa bastante motivada, participando incluso voluntariamente no grupo de igualdade do centro. Mais cara finais do mes xxx houbo cambios no seu estado de ánimo e na motivación cara os estudos. En xxx comezou a ter algunhas faltas de asistencia e a desconectar bastante do ámbito académico.
- No mes de xxx a alumna deixa á vista da avoa unha especie de nota onde conta algo que a está atormentando e, segundo ela di, ao que non sabe como poñerlle fin.
- A alumna estivo mantendo relacións sexuais con un rapaz de máis de 18 anos. Séntese mal e non sabe como cortar a situación, xa que entende que non está ben pero ten medo. Ela tiña borrado todas as conversas por whatsapp co rapaz pero comenta que el lle dixera que se contaba algo “meteríao nun lío” por ser este maior de idade.
- LLL cóntalle todo á familia quen a leva aos servizos médicos para facerlle unha revisión e dende onde se interpón unha denuncia. A familia pon isto en coñecemento da educadora familiar de referencia e, posteriormente do centro educativo (dirección, tutoría e orientadora).
- LLL, que fala abertamente en todo momento (cos servizos médicos, a educadora, a policía xudicial), quere voltar ao centro educativo pero **ten medo das posibles miradas ou comentarios de alumnado do centro que coñece ao rapaz que abusou dela.**
- Séntese culpable por “delatalo”, sente que decepcionou á familia, está moi desconcertada e coa autoestima moi baixiña, e ao mesmo tempo amosa unha grande fortaleza. Ten a necesidade de falar, contar e tratar de entender.

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_25_[4/4]

- Tras varias revisións médicas (pediatría, medicina preventiva, psiquiatría) e solicitando asesoramento do persoal do CIM, acordase coa familia que a alumna se incorpore ao centro tomando as seguintes medidas: -A avoa acompaña á nena ao centro polas mañás - Ao saír 2 alumnos e 2 alumnas de xxº de ESO que viven preto acompañarán á nena a casa. -A nena asistirá ao centro permanecendo coa profesora de pedagogía terapéutica ou coa orientadora, podendo acudir a aquelas clases nas que se sinta cómoda ou con forza para asistir, sen priorizar de momento as cuestións académicas.
- A incorporación completa ás clases irase retomando pouco a pouco en función da evolución da alumna. Se decide asistir a unha clase e se atopa mal, poderá saír para acudir a aula de apoio ou a orientación. -A Educadora Familiar continuará co acompañamento no fogar. -A avoa informará de calquera cuestión que considere relevante. -A psicóloga do CIM intervirá coa nena no centro educativo inicialmente unha vez á semana.
- O xx de febreiro a alumna acude a clase de relixión a segunda hora, comeza a chorar e ensínalle ao profesor o brazo dereito no que ten cortes por todo o brazo e queimaduras. En orientación comenta que as fixo a fin de semana, que lle prometera á familia que non volvería facelo e séntese moi mal por incumprilo. Pasa a mañá coa orientadora e a PT e acórdase coa familia que a leven a urxencias de psiquiatría pola tarde. A nena está de acordo.
- O xx xx fálase de novo coa avoa e esta di que ese día non asistiría porque lle aumentaran a medicación e estaba descansando e que volvería o xx ao centro para ter de novo cita coa psicóloga do CIM. Está pendente de cita en psiquiatría infanto-xuvenil.

17_RESOLUCIÓN DE CASOS PRÁCTICOS

Caso_26_CASO DE VX QUE AFECTA A UN ALUMNO DUN CENTRO

1. Na mañá do día ....púxose en contacto comigo a nai dun alumno de 1º ESO para informarme que ela e o seu fillo foran vítimas dunha agresión por parte da súa parella (non é o pai do neno).
2. Houbo un xuízo rápido e ten unha orde de alonxamento de 300m.
3. Viña derivada dos servizos sociais do concello, que xa están informados, porque consideraban necesario que o instituto tamén o estivera, por se o rapaz puidera verse afectado no seu rendemento ou comportamento.
4. Ao non ser pai do rapaz, nin ter ningún tipo de custodia ou patria potestade sobre el, xa non cabía que o centro lle transmitise ningunha información sobre o alumno.
5. Á volta do vacacións convocaremos ao equipo docente para informarlles desta situación e que estean atentos a calquera cambio na actitude do rapaz.

Grazas pola vosa atención

manuel.guerra@edu.xunta.es